

OAMENI, PĂMÎNT, RECOLTĂ

Să nu uităm că în această clipă, clipă de zi sau clipă de noapte, ogoarele patriei pulsează intens, nemăsurat, pătimaș, în mișcarea ciclică a recoltelor.

Lîngă pămînturile generoase, lîngă durtătea or brună și străveche, oamenii holdelor ridică monumentul pînii, jertfîndu-și deseori rîgazul, concentrîndu-și continuu priceperea, corelîndu-și responsabilitatea cu pasiunea.

E o luptă aceasta, fără îndoială, e o luptă în care victoria se numește bunăstare, o luptă în care eroismul e omogen ca brazda, iar frontul uringe vastitatea orizontului.

E prea puțin parcă să spunem că oamenii recoltelor profesază o meserie anume, că își exercită o îndeletnicire atestată de tradiție sau de diplome. E prea puțin. Ceea ce fac ei reprezintă în ultimă instanță o chestiune de primordială conștiință, totul raportîndu-se la existența fiecăruia dintre noi, totul adresîndu-se și lăruîndu-se nemîjlocit societății socialiste românești.

Să nu uităm că munca aceasta — munca grîului, a livezilor, a porumbului, a viilor — este muncă dură, că solicită puterea de sacrificiu și de abnegație, că dacă întîmplător vorbim de anume poezie a ei trebuie s-o facem înțelegîndu-i sensul real. Nimic trandafiriu, nimic esne, nimic superficial. Dimpotrivă, ca în atîtea alte cazuri totul într-un context de serioasă înordare și de acută strădanie.

Pămîntul nu oferă, ci se oferă celor care știu să-i obțină rodul. Numai acelora. Lenea și lenenia nu se includ ideii de recoltă, de oricare recoltă ar fi vorba. De aceea, discutînd despre olde și secerișuri, despre culesuri și însămințiri, să nu uităm nici măcar pentru o singură secundă că în spatele fiecărui cuvînt dintre acestea există oameni harnici, în primul rînd oameni harnici angajați într-o neretorică întreprindere cu anotimpurile.

Oricît ar fi de îndepărtate ogoarele, să le simțim întotdeauna aici, în preajma noastră.

Să ne regăsim în circuitul fecund al muncii, să atîtea și atîtea domenii de activitate, în logica socială pe care cuvîntul și chemarea Partidului Comunist Român o formulează atît de curînzător și de durabil.

Elogiul muncii, prin muncă. Să nu uităm oamenii pămîntului și ai recoltei, întîmpinîndu-le cu constanța efortului nostru, în același spirit de înțelegere comunistă a vieții.

CRONICA

NEAM

Ca-ntr-un gorun în neam ni se înscriu
Inelele de ani și anotimpuri,
Cercuri de vîrste spiralînd prin timpuri
Spre-a ne rămîne neamul veșnic viu.

În el e vîrsta noastră și puterea
El seva sa ne-o trece-n ce clădim,
Prin el se naște laptele și mierea
Prin care din adînc viitorim!

O, arborele-acesta fără moarte,
O, milioane ramuri ale lui
Prin care trecem liberi mai departe
Mereu mai mulți și totuși nu destui!

Mereu mai multe ramuri să răsară
Din lutul vechi crescut între Carpați
Numit pe strămoșește simplu: Țară
De oameni bravi și harnici și curați!

Rusalin MUREȘANU

Henri H. CATARGI :

„Drum la Cimpulung”

FILOZOFIE ȘI DEMOCRAȚIE

Filozofia și democrația sînt strîns legate prin interesul lor pentru om. Punctul lor de vedere este, în însemnată măsură, antropocentric, omul fiind problema și valoarea centrică a oricărei concepții filozofice și politice democratice. Adevărurile în sine ale științei, filozofia le convertește în adevăruri pentru noi, pentru om, în adevăruri cu semnificație umană. Democrația însă nu este doar de ordin doctrinar, deși are la bază o doctrină filozofică și politică, ci reprezintă un domeniu al acțiunii sociale, al practicii politice. Democrația este un efort de a realiza filozofia umanistă și raționalistă, legată strîns de știință în ordinea politică. Dar spre deosebire de democrație, care a manifestat totdeauna un interes pozitiv pentru om, deși uneori limitat în anumite perioade istorice și orînduiri sociale, interesul filozofiei pentru om, cu precădere teoretic-abstract, a fost, în unele momente negativ, urmărind nu numai înălțarea omului, ci, din păcate, și înjosirea sa ori relevarea a ceea ce este degradant în om. Filozofia autentică, progresistă, a fost acea filozofie care a promovat valorile umane pozitive, încrederea în om, în forțele sale autentice umane și sociale, în rațiune și puterea lui de creație, care a militat pentru eliberarea omului de orice formă, socială și națională de asuprire și înjosire, împotriva dogmelor și a tiraniei, pentru libertatea de creație și gîndire, pentru înălțarea omului la nivelul de creator conștient al istoriei, al propriului său destin și prin aceasta a servit instaurării unor regimuri democratice.

O asemenea filozofie au fost raționalismul, materialismul și dialectica în perioada antichității și în cea de ascensiune a burgheziei. Desigur, nu întotdeauna acestea s-au găsit întruchipate în același corp filozofic, decît, de mai bine de un secol, prin opera filozofiei marxiste. Și aceasta nu în mod întîmplător: filozofia marxistă s-a constituit ca o concepție despre lume a clasei muncitoare, clasă consecvent revoluționară, deplin demo-

cratică și de aceea ea va merge în domeniul politic mai profund și mai departe decît orice formă de democrație, pînă la instaurarea democrației în domeniul muncii, al proprietății, cerînd desființarea inegalității de proprietate.

Burghezia s-a mulțumit doar cu democrația politică, mai mult sau mai puțin limitată și aceasta rezumîndu-se la o egalitate juridică, teoretică pentru popor, de drept, și nu și de fapt. Reflexul acestei atitudini practic-politice limitate a burgheziei îl găsim și în filozofie, și astfel se explică în principal caracteristicile filozofiei burgheze, deoarece, așa cum menționa Marx, „în forma ei rațională, dialectică” inspiră burgheziei și reprezentanților ei doctrinari opoziție, „pentru că în înțelegerea pozitivă a realității existente se include totodată înțelegerea negării acestei realități, a pieririi ei necesare.” (K. Marx — Fr. Engels, *Opere*, vol. 23, Editura politică, Buc., 1966, p. 27). Cu toate acestea, în perioadele ascensiunii acestei clase, filozofia sa a exaltat rolul și posibilitatea de cunoaștere a lumii de către rațiunea umană, optimismul gnoseologic și social, apărarea progresului și a științei, a valorilor înaintate, umaniste și democratice. Dimpotrivă, în perioadele sale reacționare și, în genere, păturile sociale contrarevoluționare au făcut apel la forțele obscure, iraționale, instinctuale ale omului, contestînd rolul și puterea acestuia, a inteligenței și rațiunii sale în cunoașterea și transformarea lumii. Iraționalismul și-a sărbătorit apogeul prin venirea la putere a fascismului, ideile filozofiei iraționaliste — de glorificarea a tot ce este mai obscur și josnic în om, a laturii sale „animalice”, biologice — servindu-i drept suport ideologic. Fascismul a călcat în picioare tocmai ceea ce dă frumusețe omului, idealurilor sale de

dr. Ion FLOREA

(continuare în pag. 11)

în celelalte pagini:

- Aportul orașului la ridicarea nivelului vieții spirituale a satului (reportaj - anchetă - p. 8-9) — NICOLAE TURTUREANU: „Albastra călătorie” (p. 3)
- EUGEN BARBU: „Caietele Prințepelui” (p. 5) — FLOREIN GHEORGHITA: „Civilizații în galaxii” (p. 14)
- OVIDIU GENARU și GEORGE DAMIAN: „Versuri” (p. 4)

LIVIU PETRESCU

Scriitori români și străini

Nici Liviu Petrescu — critic universitar de înținsă cultură literară și filosofică — n-a rezistat tentației de a-și aduna articolele, cronicile și studiile în volum, de a și le „rescrie” în vederea definitivării unui punct de vedere original. Numai Nicolae Manolescu și alți cîțiva critici nu au părăsit baricadele disprețului pentru cartea formată din cronici și articole risipite prin reviste, dar cu timpul și acești tineri „furioși” au să cedeze, căci niciodată teoriile, fie ele oricît de sclipitor de paradoxal formulate, susținute, nu rezistă realității, în afara relației cu fenomenul literar care își reclamă drepturile la o definire promptă. În noua și substanțială sa carte, Scriitori români și străini (Editura DACIA, Cluj, 1973, 220 p., Liviu Petrescu își expune concepția critică, ideile, care sînt confirmate de textele analitice. Cartea este un discurs critic privind proza, poezia, critica și literatura străină. Studiile teoretice privind actualitatea literară, originalitatea și invenția în critică, cele despre eseu și estetica amintirii dovedesc o excelentă pregătire estetică, reflectă disponibilitățile criticului pentru circulația ideilor, a conceptelor, pentru o critică modernă, deloc empirică. Liviu Petrescu este un critic dublat de un teoretician, căci în fiecare text, comentariu, teoretizările ocupă un spațiu aproape egal cu cel al analizelor propriu-zise. Liviu Petrescu iubește ideile înainte de a iubi opera, creația literară. Și eseu este pentru critic forma cea mai potrivită pentru a se manifesta plener, căci „... din punctul nostru de vedere (al lui Liviu Petrescu, n.n.) eseu constituie forma literară cea mai adecvată prin care se exprimă spiritualitatea contemporană, capodoperele gândirii și ale criticii moderne fiind în marea lor majoritate, eseu” (p. 17). Textele lui Liviu Petrescu se remarcă printr-o mare penetrație critică, printr-o excepțională forță de convingere: în jurul unei teme, a unei idei, criticul țese o rețea de exemple, de argumente bine alese, ca la sfîrșitul operației să ne propună o concluzie originală. Metoda lui Liviu Petrescu dă rezultate remarcabile tocmai în direcția formulării unor puncte de vedere noi scoase din opere nu puțin frecventate. De fapt, Liviu Petrescu este un partizan declarat al unei metode critice care să marcheze, să definească originalitatea criticului, reacția lui în fața operelor. Și această originalitate este determinată în primul rînd de potențialul, durata, calitatea impresiei originare, căci „Personalitatea criticului are drept cîmp de manifestare — susținem noi — domeniul percepțiilor! Un critic se deosebește de altul, întotdeauna, prin ceea ce îl impresionează în modul cel mai viu, într-o operă și care va deveni, mai apoi, cheia de boltă a întregii sale construcții critice. Numai această impresie originară definește cu adevărat un caracter acut personal; acolo unde ea lipsește, criticul nu mai este de fapt critic, ci... limbă. Chiar dacă rotește cu o vîștială foarte mare ciomagul judecăților de valoare!” (p. 9). Acceptînd o astfel de concepție critică, nu străină într-un-totul de aceea a lui Nicolae Manolescu, să urmărim ceea ce l-a impresionat cu adevărat pe Liviu Petrescu în opera unor scriitori români și străini, să-i reținem și să-i notăm impresiile, concluziile, judecățile de valoare. Proza și, mai ales, romanul, „poetica” lui îl preocupă în mod constant pe Liviu Petrescu, căci poezia (exceptînd pe Ana Blandiana și pe Gheorghe Pituș) nu intră în preferințele critice ale autorului, cu toate că un eseu de vocație trebuie să prospecteze toate genurile literare. A scrie numai despre critică este un merit, dacă nu un sacrificiu, dar nu o performanță interpretativă. Criticul de astăzi e dator să se pronunțe asupra tuturor formelor literare și să nu se cantoneze și să se „specializeze” în anumite genuri. Liviu Petrescu este un comentator profund al prozei, al fenomenologiei romanului. Analizînd creația lui Alexandru Ivasiuc, criticul descoperă „fenomenul de regresivitate”, căci „în fiecare roman al său, am întîlnit imagini halucinate ale descompunerii, ale trecerii de la complicat la simplu, de la superior la inferior, de la evoluat la amorf, la increat”. Să mai notăm o remarcabilă intuiție a criticului Li-

viu Petrescu privind valoarea literaturii lui Alexandru Ivasiuc care se datorează „...aproape în exclusivitate calității comentariului, iar nu anecdoticii”. Romanele lui Nicolae Breban sînt privite și definite din perspectiva atitudinii pe care personajele o au „față de ideea vieții”, față de un principiu al dominării, al puterii în relație cu dichotomia „masculin-feminin”. Remarcabilă mi s-a părut și analiza prozei lui Augustin Buzura a cărui originalitate ar consta „în viziunea și în limbajul antropologic pe care îl folosește”, romanul Absenții fiind „cartea unui scriitor la care cultura științifică se întîlnește cu o delicată sensibilitate”.

Studii de o mare distincție intelectuală și de o înluscabilă originalitate consacră Liviu Petrescu literaturii străine. Textele critice referitoare la Shakespeare, Lev Tolstoi, Dostoievski, André Gide, Marcel Proust, Albert Camus și André Malraux dovedesc o vocație excepțională pentru sinteză, pentru idei. Dintre toate analizele se remarcă în mod deosebit cea despre sensurile activismului la Albert Camus. Eseul despre acest motiv, atît de frecvent în opera lui Camus este un model de analiză, de înțelegere profundă a unei opere extrem de comentate atît de critica străină cît și de critica românească. Liviu Petrescu definește prin opoziție natura morală și religioasă a personajului camusian, vocația sa activistă; remarcă formula de viață a eroului întemeiată pe ideea de impersonalitate fiindcă „Mersault are conștiința că trăiește într-o lume nepriemitoare, neospitalieră, într-o lume de o implacabilă indiferență față de ființa umană” (p. 195). Comportamentul eroului se reduce la o „detașare totală la propria lui existență, refuzul său de a exista, tendința de a se refugia în anonim”, acte decisive pe care i le dictează o conștiință lucidă, dramatică, absurdă. Personajul camusian se regăsește doar într-o morală „a consumului”, a unei stări exasperante de luciditate. Altfel se vor comporta eroii lui Malraux; personajul creat și acceptat de autorul Condiției umane „poartă în chip evident pecetea unei alte civilizații și a unei alte mitologii”, aceea a „omului în acțiune”. Personajele lui Malraux „sînt o chemare irezistibilă către acele zări, oricît de îndepărtate, unde evenimente dramatice sînt pe cale să se producă, fie o Revoluție, fie un Război”, iar „...farmecul Revoluției ține în primul rînd (dacă nu în exclusivitate) de idealurile morale ale acesteia. Ceea ce caută și așteaptă de la Revoluție este posibilitatea de a se stimula și de a fi stîmfați, posibilitatea de a nu mai fi, ca pînă acum, ținta disprețului”. Liviu Petrescu face o radiografie completă personajului, formelor existențiale prin care trece: anxietatea înaintea vieții, consecințele ei, anxietatea față de lume, față de alteritate, și angoasa dinaintea morții: „Eroul lui Malraux nutrește dorința, atît de îndreptățită, de a-și supraviețui propriei morți: scop în vederea căruia el crede indicat să construiască, să edifice, ceea ce, într-o perspectivă mai generală, numim civilizație”.

În Trei meditații dostoievskiene Liviu Petrescu urmărește și caracterizează concis un alt tip de personaj: „ăntieroul” un „chip fără față”, o existență în derivă liberă, un erou despre care nu știm „cine este”, dar nici „de unde vine”. Liviu Petrescu polemizează în acest eseu cu M. Bahtin: criticul român neagă, cu argumente solide, existența „romanului polifonic” la Dostoievski în opera căruia, de fapt, se afirmă „o singură voce”. Remarcabilă ni s-a părut la Liviu Petrescu suplețea demonstrației, desăvîrșita ei verosimilitate. Originală este și meditația privind semnificația ideii în universul scriitorului. Cu siguranță că s-ar putea scrie o carte întreagă cu această temă, căci „ceea ce-l definește — pe personajul dostoievskian — este, într-adevăr, o stare de permanentă căutare intelectuală, o nevoie nepotolită de a obține răspunsuri la întrebările, atît de numeroase, pe care se vede obligat să și le pună”. Dostoievski este „nu atît un scriitor al „ideii, cît un creator de mituri”.

Eseurile lui Liviu Petrescu sînt disertațiile unui critic matur, modern, de la care așteptăm cu interes și cu plăcere noi opere critice.

Poezia lui Al. PHILIPPIDE (II)

Const CIOPRAGA

Fixată în cîteva atitudini fundamentale, după **Aur sterp**, poezia lui Al. Philippide cîștigă în substanță și profunzime prin reluări concentrice. Obsedantele „coborîri în vreme” reprezintă analogic imersiuni în zonele adînci ale existenței, cînd în propria biografie, cînd detașîndu-se, spre a vedea mai bine („Am început să mă despart de mine. / Mă simt mai liniștit”) De-acum înainte, **Înaltul** și **Adîncul** vor fi neconținți termeni etapele spre absolut, dar și coordonate traducînd aspirația de conciliere a contrariilor. Între cei doi poli, sufletul oscilează, expus la căderi, solicitat pe rînd de **humă** și **aur**, de **noroi** și **soare**, de **gunoi** și **astre**. Perseverent, în **Stînci fulgerate** se afirmă această **competitio oppositorum**, într-un spectaculos elan de transcendere, însă fără perspectiva instalării într-o calmă „amiază a vicții”... Tristețea metafizică, la Al. Philippide stă la orizont ca moștenire imemorială, avînd drept motiv absența sublimului. Un **Cîntec pe culmi** (după o idee din Nietzsche) nu e și un cîntec al certitudinilor: „Nu-i nimeni înai aproape de stele decît mine, / Nici mai aproape nu e de hăurile-adînci”. De pe imginare „stînci fulgerate”, priviri avide de cunoaștere trec de la universul interior la unul exterior. Ecouri clasice, romantice, revigorate prin procedee expresioniste dau curs unui titanism ce se vrea biruitor pînă la capăt. Iluzie vană, încît atmosfera din **Fecie** sugerează un îngheț solar: împunsăturile lucidității amenință în final elanul: „Cînd suflă-n mine vîntul cel curat / Venit din Alpii cugetării pure, / Sînt în adîncul meu ca o pădurc / Din care păsările guralive au zburat. / Și-atunci alung din mine tot ce-i dușman ideii, / Vremelnici idoli și-alte ilustre pocitanii. / Gînd peste gînd încalec, să urc să-mi răstoarne zeei, / Cum munte peste munte puneau cîndva Titanii. / Prieten cu ghețarii și zările polare, / Cînd an ajuns, pe virfuri, stăpîn pe visul meu, / — Ca niște torțe-aprinse în noaptea iernii clare / Apusurile roșii imi joacă-n ochi mereu. / Barbare /”

La Ion Barbu, dominantă e propensiunea spre **înalt**; Al. Philippide caută, paralel cu înaltul, „dezlegarea cea adîncă”, exprimîndu-se (ca în **Invocație**) la modul goethean: „Vreau în trudit-mi suflet de pădure / Cheia pe care nici un diavol încă / N-a izbutit neantului s-o fure...”

Există vreo ieșire? Romantismul îi oferă, fie și parțial, înțelesuri ale spiritului omenesc în „două mari sensuri”, unul vizînd **adîncirea** „pe calea visului și a contemplației, în lumea cinăuntru, în lumea întîmplărilor psihice”, altul „avîntul către lumea exterioară...”. Cu un an înainte de apariția **Stîncilor fulgerate**, simpatia pentru romantism era declarată deschis: „Romantismul german e pentru mine o grădină interioară a cărei cheie întotdeauna mă voi feri de a o pierde” (**Adevărul literar**, 2 ian. 1929). Căderilor în tristețe, tentațiilor sumbre, cărora în alt volum li se spune „duhuri rele”, le ține cumpănă, pasager, mirajul romantic către o „lume vrăjită”. Visul e o „amăgire originală”. Nu visul nocturn, cu suport irațional, ci un vis în lumină cam de aceeași nuanță cu visul eminescian, ambii poeți despărțindu-se de ramura tragicilor macabri. Dincolo de viziunile cu sori invadați de omizi, cu toamne leproase și orașe emanînd urit, de tablourile nocturne cu spelunci și bolnavi, (**Mocirla, Declarație**), dincolo de indoilele lui Hamlet ori de dilemele lui Faust, deasupra absurdului sugerat de lectura lui Max Picard (**Der letzte Mensch**) se manifestă nevoia de „gînduri clare”. „Cerule de sus” e o poveste, adică iluzie; „viața-i făcută din fulgere și cenușă”; față de perspectiva eșecului să ne mulțumim cu frăgezimea firului de iarbă ori cu clipele neutre: „semințe și flori”. Să semănăm „fără grijă”, atîta timp cît durează lumina, iată sensul discursului sentențios din **Proclamație**: „Viața-i rîul acesta cu cerunțors pe dos / Pe care îl beau boii blajini, cu gitul gros, / Unde noaptea se scaldă stelele și strigoii. / Beți din cerul de jos, din care beau boii...”

Lipsit de priveștiștea armoniei, refuzînd de plano mitul religios, poetul suportă greu ideea unei existențe în fragmente, de unde frecventele referiri la sufletul din „fîndări de blid”, din „sfîrîmături de glasuri”, din „vechi rămășiți pustii”. Il chinuiește un „amestece de-anotimpuri, de dimineți și seri”, îl apasă, „fragmente” într-o viață netrăită. Pot fi unificate acestea? **Pietrele** (surori) sugerează prin inerția lor un grav monolog despre neant: „Spre fruntea voastră fruntea mea se-ndreaptă, / Și lîngă voi mă simt din nou atom, / Și cînd v-ascult povestea înțeleasă / Nu-mi mai aduc aminte că sînt om. / Odihna voastră, pietre, mă-nspăimîntă. / În voi o vlagă nouă se frămîntă, / Și ca un ochi înmărmurit și greu / Stă **Cineva** la pîndă-n voi, mereu”. Al. Philippide e în aceeași măsură un poet al sufletului „acrian”, cu „nostalgii de vid” și unul al regnului mineral, aspirînd la o reorganizare a lumii, prin alchimie verbală: „Schimb perlele-n grăunțe și fac din înger slugă” (**Frontispiciu**). Se vorbește de vrăjitori, de filtre magice, dar nu acestea sînt caracteristice gîndirii lirice philippidiene. Infruntarea universului vine din partea unui spirit lucid, orgolios la modul romantic: „Lumea începe și sfîrșește-n mine”, declară poetul. Sau: „Eu singur îmi sînt șarpe în paradisul meu”. Dincolo de suprafețele obișnuite, în **Schiță pentru un autotret** regăsim condiția umanității întregi: „Singur? Ce vorbă lipsită de-nțeles / Sînt tu și el și voi așa de des / Trăiesc în mine ca o pădure-n mii de frunze, / Ca vîntu-n mii de fire de nisip...” Un voluntarism mîndru, căutător de esențe, ia forme superbe: „Dac-aș fi vrut (pe vremea cînd visam) / Să fi fost altfel decît sînt, / Aș fi vrut să mă fi născut pămînt, / Cu rîme-n mine, rădăcini și iarbă / Pe fruntea mea boltită către soare / Sau poate aș fi vrut să mă fi născut soare...”. Pînă și clopotele, sunînd, tind să se apropie de cer: „Îndată clopotele au să zboare. / În cavalcadă către soare...” Consecință de ordin stilistic: în acest univers de dimensiuni imense abundă metaforele hiperbolizate. Tonul e retoric, grandilocvent chiar, distanțat de șoapta eminesciană.

Albastra călătorie

Nicolae TURTUREANU

„Bine că s-a putut, zic, acum cu aglomerația asta...”. „M-am dus la șeful agenției și i-am spus domnule, uite, sintem în circuit, dimineață eram la Tirgoviște, la prinz la Suceava, acum sintem la Iași, am făcut azi o mie de kilometri, vreau să mă duc mai departe la Mare! Și mi-a dat! Om de treabă, șeful agenției...”. Iar șeful familiei are un moment de respiro. Un băiat de vreo patru ani doarme dus, cu capul în poala mamei. Pe locul de lângă ușa este fetița, de vreo zece ani, se străduiește să se țină tare, dar pleoapele-i cad din când în când obosite. Urcăm spre Birnova, prin geamul întredeschis pătrunde miros de brad și o undă de melancolie tresare în luminile îndepărtate ale Iașului. „Și ai reușit să vedeți ceva, la Suceava, la Iași?” întreb, cu ce mai natural ton posibil, deși bănuiesc răspunsul, „Ce să văd, domnule? Parcă nu le știu eu? În fiecare an noi facem un circuit”. „Dar nu-l faceți cam în grabă circuitul?” „Cam în grabă, într-adevăr. Dar asta-i pasiunea noastră: facem întâi o „tură” prin țară — și apoi — la Mare...”

Trenul se năruie în noapte ca o nălucă — unde am citit oare fraza aceasta? — oricum e bine spus și fiindcă se potrivește — vorba unui distins scriitor — o „pun” aici. A dormit mama copilului, a dormit și fetița, chiar și tinăra doamnă de lângă geam renunță să mai citească „Culturi enigmatice” și e de acord să stingem lumina. Ies împreună cu inginerul (între timp și-a mărturisit profesiunea) pe coridor, să fumăm o țigară. Trenul „pilotază”. „Incepe să merge, domnule, constată aproape enervat interlocutorul (care desigur, nu știe că-mi este interlocutor). Pe unde om fi oare?” „Pe aproape de Crasna. Aici întotdeauna pilotează... e-o zonă inundabilă... se lucrează la terasament...” Mă uit la brațele inginerului, sint aproape negre în comparație cu ale mele. „Dar sînteți bronzat, zic, ce-o să mai faceți la Mare?” El zîmbește: „Nu știu care e profesiunea dumneavoastră (zîmbesc și eu enigmatic), dar noi pe șantier cum dă căldura lucrăm pin-la jumătate goi”, „Și lucrați de mult pe șantier?” „Numai pe șantier am vreo douăzeci de ani, dom’le, am lucrat la București — eu is bucureștean get-beget, am casă acolo, am făcut Brazilii, știți unde-s Brazilii, nu?” (dau afirmativ din cap iertîndu-i... afrontul întrebării), „da’ pe unde n-am fost? iar acum lucrez la Tirgoviște, facem oțelăria asta nouă care va fi mai ceva decît Galațiul... Eram inginer șef-adjunct, pînă cu restructurarea, muncă mai mult de birou, domnule, eu nu puneam mina pe-o sculă și nu că nu mi-ar fi plăcut, dar așa am fost obișnuiți că asta-i treaba muncitorului, ce adică să ne compromitem față de muncitori noi, inginerii? Acuma-s șef de lot, dar și pentru asta am dat un examen, să vedeți vine aștia care dădură mai înainte examen și-mi spune Costică (nota autorului: numele este fictiv, spre a păstra anonimatul interlocutorului, care poate ne va ierta că am făcut publică, o conversație avută „ca să treacă timpul”), nu-i glumă, mă, e examen serios, și mă crezi dom’le c-am stat o zi și-o noapte

cu burta pe carte? Da’ a mers!

Mai aprindem câte-o țigară. Am o oarecare jenă față de omul de alături: el povestește iar eu pun din când în când câte o întrebare „inofensivă”. Nu-i fair-play, dar scopul scuză mijloacele... „Cunosc și eu pe cineva la ziarul din Tirgoviște”, zic, și-i spun numele. „A, bun băiat, îl știu scrie despre noi. Vine, „ne-a Costică am nevoie de cutare lucru”, îi spun datele, merge!”.

Cimpia. Iese din noapte încărcată de rouă, porumburile-s înnețurate, floarea soarelui își ridică alene pleoapele, ovăzul tremură precum frunza plopului, atins de haloul acceleratului și gări și cantoane cochete, inecate în clorofilă, și cite un impegat de mișcare increment cu fanionul în mină, semafoare pe verde, cale liberă. Și versurile lui Vinea, memorate într-un timp studiantin: „Gară luminată și pustie / Trenurile pleacă pe vecie, / Ieși dintr-un sertar, melancolie...”.

„Eu am făcut facultatea la Iași”, mărturisește la un moment dat inginerul. „Inseamnă că îl cunoașteți foarte bine, orașul!” „Il știu, cum să nu! Mincam la cantina fostei școli de popi, undeva pe la Mitropolie. Ce borșuri lungi am mai mincat acolo! Era un eveniment cînd găseam o bucată de carne în farfurie... Se-ntîmpla mai ales cînd venea cineva în inspecție. Am fi vrut să fie în fiecare zi inspecție... Toamna era mai bine, însă, luam pine de la cantină, mergeam la piață la „Sin-Spiridon”, ne duceam câte douăzeci-treizeci de inși, făceam o coadă uite-atîta, cei din față țiguiu, cîțiva țineau paravan și trecea pepeni sau strugurii din mină-n mină și cum ajungea la ultimul acesta dispărea, ca-n bancul ăla — îl știți? — „Il știu” — uite-așa era studenție pe-atunci...”

Dimineață deplină. În compartiment toată lumea e trează. Constanța. Gara. Lume, lu-

me bagaje. Misiți. „Patruzeci de lei camere!” „Fugi, dom’le de-aici! Nu dau!” Ingerul se ține tare.

Ziua înlîi este pentru inițiere. Un suflu de psalm arghezian te mină, te duce spre mare: Vreau să te pipăi și să urlu: Este. Vei vedea întâi orizontul, iluzia, poate desenul animat al unui rapor. Vor fi apoi imense pinze impresioniste, cîmpuri mișcătoare de impuse în rame albe. Vor fi bărcile salvamarilor dîndu-se huța. Vor fi brazdele valurilor trase de nevăzute pluguri. Va fi plaja. Iți vei scoate sandalele și nisipul îți va înfinge mîi de alice în tălpile dezvățate să calce goale pămîntul. Te vei uita la cei din jur și albul pielei tale te va stingheri, dar te vei duce înainte să o atingi. O vei lua în căușul palmelor, Marea! Atunci vei îndrăzni mai mult. Vei intra încet, atent să nu strivești ceva, ca-n lanurile copilăriei. Tinăra doamnă va intra și ea; ca Ana lui Manole în zid. „Nu merg mai departe, mi-e frică”, va spune și tu o vei îndemna „ha!, încă puțin, uite, nu e adînc”. Va veni un val și va scălda în întregime.

Ziua a doua este pentru filosofare. Prima emoție s-a pulverizat. Sint mii de oameni seminuți, vreo duzină de nații, se întrețale replici „în toate limbile pămîntului”, un adevărat Turn Babel și-o cădere în copilărie a celor maturi, și-o matură încăpăținare constructivă a copiilor. O doamnă între două vîrste joacă fotbal cu bărbății. Niciodată n-am văzut luftîndu-se cu atîta eleganță. Se construiesc desigur, castele de nisip, pe care Marea le absoarbe ca un prototip de aspirator Practic. „O vezi pe aia de-acolo, dumnezeule, n-aș vrea să fii în pielea ei”. „Dar nici nu ai putea să fii, că nu mai are piele”. „Încă puțin și se vor vedea oasele”.

In ziua a treia, către amurg, zeul Neptun își revendică jertfa. Flăcările porniră din baza trunchiului, cuprinseseră structura coastelor și se ridicară, invizibile, prin umeri, în văzduh. Se turnară deasupra cantităși „industriale” de spirt medicinal, și tocmai cînd arșița credea că-ncețea, ea izbucnea din nou. Astfel trecurăm spre

Ziua a patra, care fu ziua lui Hippocrat, dar numai pînă la amiază; după-

(continuare în pag. 13)

Henri H. CATARGI :

„Piață la Cacereș”

antract

MARINE

N. BARBU

Antractul marin al celor mai mulți răspunde probabil unei adînci însă nelămurite tentații a întoarcerii la urse. Apa, aerul pur, focul solar, pămîntul — ca materie i liman a existențelor sint elementarele, primordialele urse ale vieții. De aceea, în jurul lor s-au creat și s-au implicat mereu mitologiile lumii. Mările și oceanele îmbrățișează larg uscatul și, din apă, le transferă geranii și suflarea miraculoasă a ființării.

Vastitatea cenușiu-opalină, neîncăpută în priviri, parcă ar desfide în dimineața aceasta pînă și noțiunea de dimensiune, de limită.

Avem nevoie de asemenea confruntări cu elementele prime, renunțînd la artificialul care ne îndepărtează de natură. Trăim din plin satisfacția de a arunca vestimentația care ne completează dar uneori ne și falsifică prezența socială; simțim bucuria de a călca apăsat, cu tălpile goale, pe nisip, pe pămînt ori pe iarbă, și amintirea e poartă la mitul lui Anteu. Aruncăm, măcar pentru săptămîină, cale-darele și agendele, împărțindu-ne atenția și grija între răsărituri și apusuri, cercetînd doar erul și apa, norii, valurile, și coloniile de pești minusculi care ajung pînă la maluri. Ne reintegrăm naturii-mame, o voluptatea nerostită a întoarcerii într-un pămînt al așăduinței. Ni se pare că recunoaștem în delicata asprime a nisipului, în picătura sărată care se prelinge încă

pe față, (s-a „salvat” de prosopul folosit la ieșirea din mare), în aerul acesta cu miros de alge — în totul ni se pare că recunoaștem ceva de demult. Memoria nu ne ajută să spunem ce și cînd. Ea funcționează în zone limitate și nu o putem infuza regnului mineral. Iar noi aspirăm sau trecem, în cele din urmă, pragul acesta, la fel de simplu, poate și mai simplu, mai desbrăcați de fantasma vanităților și a usuraticelor prejudecăți decît reușim să fim, la propriu, în cursul antractului marin. Ne mineralizăm.

Integrarea în natură, alît de evidentă în preajma nemărginirii acvatice, cunoaște și mișcarea complementară: natura pătrunde în universul uman. Poseidon, împreună cu celelalte zeități, i-a ajutat sau i-a pîrînit pe războinici ca și pe corăbierii pașnici care duceau în toate părțile lumii oameni, bunuri, frumuseți și — odată cu ele — acea iicărare care s-a numit conștiința de sine. Înainte de a locui în Olimp, Poseidon și chiar mărșul Zeus, și Afrodită și Diana și parcticul Hermes și necruțătorul Hefaios și toate celelalte fețe ale elementelor, ale virtuților și patimilor au fost în mîntea omenească de unde și-au tors biografiile în mit și în legendă. Omul a preluat — prin acestea lumea, și-a însușit-o, a umanizat-o. Marea stăpînită de Poseidon este anexată universului conștiinței umane. De aceea, nu numai zeul posedînd un fantastic trident a devenit personaj, ci și apa pe care el o domolește sau o trimite în valuri furioase să pedepsească sau să răsplătească. Marea poezie a lumii, pictura, muzica, tratează întînderea nesfîrșită de ape ca personaj. Ce sint marin-le dacă nu atitudinile atît de diverse ale unui personaj, surprinse precum însușirile care fixează caracterul? Și nu numai romanticii sau impresionistii de mai tîrziu și a usuraticelor prejudecăți portrete marine în înțelesul că marea are un chip care devine fascinant prin eternă

mișcare) ci majoritatea artiștilor, din toate școlile și curentele. După cum, în poezie, ea a devenit erou liric.

Mediînd la aceste atît de profunde și permanente evaluări antropomorfe ale elementelor firii ne dăm seama în ce fel nu numai un individ poate deveni personaj, ci și un cadru al naturii. Ca să ni le însușim, obiectele străine de noi trebuie să capete ceva din ființa noastră. Altfel, ele continuă să rămînă străine. Este veșnicul miraj și veșnicul mister al artei, Marea — ca personaj il exemplificăm.

Astăzi s-a petrecut un fenomen rar, în a cărei frumusețe marea-personaj și marea-natură se contopesc. Ca la un semnal nevăzut, mii și zeci de mii de fluturi albi, venind dinspre marea prea liniștită și prea rece au invadat plaja pînă departe cît vezi cu ochii. Era ca o ninsoare suavă, pornită din senin, sub soarele dogoritor. „Fulgii zbor, plutesc în aer, / ca un roi de fluturi albi” notase Alecsandri, un poet al gingășilor neexploatare. Acum era invers. Fluturii adevărați ne-au amintit ninsoarele sănătoase, cu fulgii mari și nehotărîți în cădere. A fost ca un semn al mării și poate ca o chemare a purității.

Agasată, poate și angoasată sau, pur și simplu, plictită de multumile adunate pe margini, gidîndu-i extremitățile și tulburîndu-i somnolența, marea-personaj și-a amintit de un foarte vechi (spun unii) capriciu: Și-a răcorit alît de mult apele încît termometrele au coborît cel puțin cu vreo zece trepte sub pragul obișnuit. Acum, solemnă și severă, ca o doamnă care-și schimbă atît de des costumele, strălucește somptuoasă și totuși ispititoare, fără ca nimeni să-i deranjeze faldurii. Numai ochii nedumeriți, sute de mii de ochi, îndrăznesc să-i scruteze zărilor, căutînd semnele unei împăcări.

GRIGORE HAGIU:

Miazănoaptea miresmelor

Această ultimă carte publicată de Grigore Hagiu, **Miazănoaptea miresmelor** (Ed. Cartea românească, 1973), ne confirmă părerea că poetul nu se înscrie printre autorii explozivi care, la fiecare ieșire în librării, polarizează atenția publicului de poezie prin inedit, prin spectaculoase răsturnări de principii. Deși se arată adeptul unor poziții foarte înaintate din poetica modernă, Grigore Hagiu rămâne un consecvent explorator al acelorași ținuturi existențiale, marcate în cărțile sale anterioare, cu aceleași mijloace artistice. Lucrarea poetului este continuă și migăloasă, iar noutatea se lasă mai greu depistată, în drumul spre perfecțiune și esență.

Printr-o sintagmă concisă, am putea caracteriza versurile din **Miazănoaptea miresmelor** ca aparținând unui anume tip de „poezie olfactivă”. Metafora titlului exprimă exact complexul preocupărilor din interiorul cărții. Dintre toate simțurile poetului, participante la culegerea materialului brut din care se va clădi poezia, cel olfactiv este reprezentat cu predilecție. Am putea afirma chiar că, aici, Grigore Hagiu realizează absorbția universului prin miros, printr-un fel de cunoaștere olfactivă: „Inflorită și-n nara / bîntuit sufletul și cutremurată / alcătuirea izbăvită care te va-nrece / de mirosul / de putreziciunea / de duhnetul morții / enunțându-și triumful / clopote de mănăstiri păduratice / împlintate în ger / viu încă necorupt / de-o leneșă mireasmă / trădat de timpuriu / o palidă însinuare / adiind / printre domesticile / ternele mirosuri / și în sfârșit / o sabie de-arhanghel orbitoare / despiciind leșia boantelor cuțite de bucătărie / șarpele cel mic gol la solzi / de-a pururi însoțitul cu două capete / cu două răsufări”.

Se observă imediat, la lectura volumului **Miazănoaptea miresmelor** că substanța poetică a fost organizată de autor după o structură unitară, bazată pe ideea necesității armonizării materiei prin spirit. Între elementele cosmosului stăruie, dispus după niște legi secrete, liantul care echilibrează și susține lumile: „Dar unde / cum / și în ce fe. să caute / și să deosebească cele două răsufări / amestecându-se mereu / și parcă-asemenea-ntr-e ele / nestiutoare la mărturisire / și fără de prihană una / imaculată bijbiind cealaltă / înțelesul crunt”. Dar frământările sunt resimțite în interior, nu există o stabilitate definitivă: „Ce vermuială împlintată în adînc / în trupul existenței noastre”. Cel mai acut presimte această perisabilitate a structurilor cosmice poetul, și creația sa nu e decât o vagă încercare de a stăvili curgerea, de a o reține prin cuvînt: „Abia clinti piciorul / abia deschise brațul în afară / nevindecatul încă peste tot / și încearcă să pună iarăși / nume / pipăindu-se pe dinăuntru / cu inima / cu forma ei / cu golul ei / cu lipsa ei / cu o durere foarte veche” (s.n.).

EMIL NICOLAE

ION MARIN ALMĂJAN:

„Spune-mi unde duce acest drum”

Un tînăr prozator de reală vocație este timișoreanul Ion Marin Almăjan, ale cărui povestiri din cartea de debut „Sint dator cu o durere” au deschis calea acestui roman, reconstituirea propriei experiențe de viață oferind un fundal sigur pentru fixarea unor fizionomii și aspecte din medii sociale cu trăsături aparte. Mai mult roman de atmosferă decît de analiză, cartea se constituie dintr-o suită vertiginosă de secvențe scurte, bine condensate, în care talentul de observator al autorului se afirmă cu precădere, conferind narațiunilor dispersate un ritm alert (menit a le suda între ele) și, în același timp, o continuitate de subtext. Cadrul reconstituirii (altă manieră cît și structura cărții ținînd de această modalitate) e divers și plin de pitoresc, începînd cu satul bănățean din părțile Bozovicului, cu oameni duri, mîndri și mai ales ambițioși, și pînă la mozaicul de tipuri și mentalități specific Timișoarei. Mai pline de poezie, evocările despre sat poartă în ele un fabulos autentic, amintind pe undeva de acea carte unică, crescută cu peste trei decenii în urmă, la alt capăt de țară, și anume acel admirabil „Cordon” de Eusebiu Camilar. Aproximarea nu poate fi în nici un caz de ordinul unei influențări, ci pur și simplu datorîndu-se asemănării structurii morale pe care ambii autori le-au zugrăvit cu fidelitate, prin aceasta demonstrîndu-se, o dată mai mult, marea omogenitate spirituală a poporului român de pe întreg cuprinsul țării.

Altă ambiția de a-și făuri o viață a lui, în condițiile devenirii sociale contemporane, cît și neconformismul eroului își au sorgintea în această structură specifică nativă a tipului volițional, niciodată mulțumit de el însuși. Acesta este Bogdan Crivobara, eroul romanului, în a cărui biografie se pot recunoaște cu ușurință trăsăturile de caracter ale generației ridicate direct pe urmele războiului. De aceea vom releva, între calitățile de prozator ale lui Ion Marin Almăjan, în primul rînd capacitatea, de a creiona, cu linii puține, psihologii autentice, situații și momente convingătoare, mai ales în partea întâia a romanului, acolo unde elementul autobiografic pulsează mai puternic și mai nealterat. În schimb figurile eroilor dinspre final, unde intervine și o anumită anecdotică, apar mai factice, în frunte cu acel straniu medic Demetriad, avînd parcă rol de umbră cobitoare în desfășurarea aventurii sentimentale a eroului cu o Mihaela ambiguu conturată. Ambiguitate care îi va înlesni autorului abandonarea acțiunii (probabil considerată inutilă) în favoarea deschiderii perspectivei spre angoasa existențială a drumului niciodată știut dinainte.

În ciuda lipsei unor construcții ample de situații și a unei desfășurări previzibile de forțe antagoniste, generatoare de conflict major, precum și a unor facilități de invenție epică, romanul „Spune-mi unde duce acest drum” reține atenția prin puterea de evocare a întâmplărilor și prin atmosfera densă, înclinația autorului pentru studiul psihologiilor umane vîdîndu-se puternică și concludentă.

HARALAMBIE ȚUGUI

OVIDIU GENARU

fructe de-o zi

Lasă-te inavușit de melancolia că noii născuți vor zidi o lume mai bună.
Tu ai menirea de-a fi anonim
în șirul care toarnă socul, Tu, cu ai tăi.
De două mii de ani se coace
româneasca miere-n scorburii.

Sînt fructe de o zi și pentru tine, livezile-s eterne,
omenesc e să sapi o fîntînă în cîmp,
trecătorul să bea, să nu-ți știe numele.
Eu pot doar atît: să-ți dau ideea fîntinii.

vale adincă

Jurînd naturii credință tu scrii poezii pe scoarța
cruzilor mestecenii
Sărută răsîpintiile pînă ajungi cu bine-n
septembrie,
făgăduiește-ți să te-ntorci
în valea copilăriei adincă. E vară înlăuntru
mărului, întră și mușcă.

Cu vremea, spun, poeziile vor crește mari
și umbra lor albastră de pădure
va da frumusețe zăpezilor veșnice.
In colț la fierărie se potcovește cu nouă
ocale de fier
norocul de-a trăi această vară.

păstor de umbre

Desenez o linie ondulată și spun: e marea!
Desenez o fereastră și mă pomenesc
în curtea interioară a unei vile:
verde murmură lumina și marea șoptește cuvinte
în toate limbile moarte.

Și desenez o ușă, o deschid
și dincolo mă așteaptă cărțile din Alexandria.
Desenez un punct și din el izvorăște
trista inserare peste lume.
Ah, dar fiindcă nu-i prea înțelept să prelungesc
aventura,
șterg totul, aud vîntul,
și mă redau mie însumi – păstorul de umbre

GEORGE DAMIAN

lumina țării de sus

Cît de frumoase sînt diminețile aicea, în Nord!
Trandafirii vorbesc în metafore;
Griul miroase a piine rotundă și mare;
Pădurile verii foșnesc a chemare...

Ce frumoase amiezi coboară cerul aroape
Cînd fete subțiri plouă-n lumina fierbinte
Iar fragii se-mbată de dulcele
Trup de pămînt, răcoriți de albastrele ape!

Ce frumoase-așlințituri cu umbre prelungi
Prelînce-n lumina difuză de vară
Cînd oamenii, oamenii aceștia din Nord
Din munți în priviri cu-nserarea coboară!

Dimineată din cumpăna verii cu-arome
de fructe și piine din griul cel tînăr;
Imn vremii de-acum cîtorită sub liberul
steag de oamenii acestor pămînturi pe unde,
la ceasul apusului, mai bat încă tăcerea,
pe tainice drumuri, cai repezi și mici...

Rotire de dor pe sub cetini
albastre, mișcate ușor de ciutele cerului
trecînd spre izvoare.
Lumină și Imn acestor pămînturi!

în fiecare noapte

Ce cai de fum, ce cai nerăbdători,
Cai albi, cai roibi ori murgi adeseori
Venind în fiecare primăvară în ogradă
Cînd cerul dinspre noapte s-a apucat să ardă

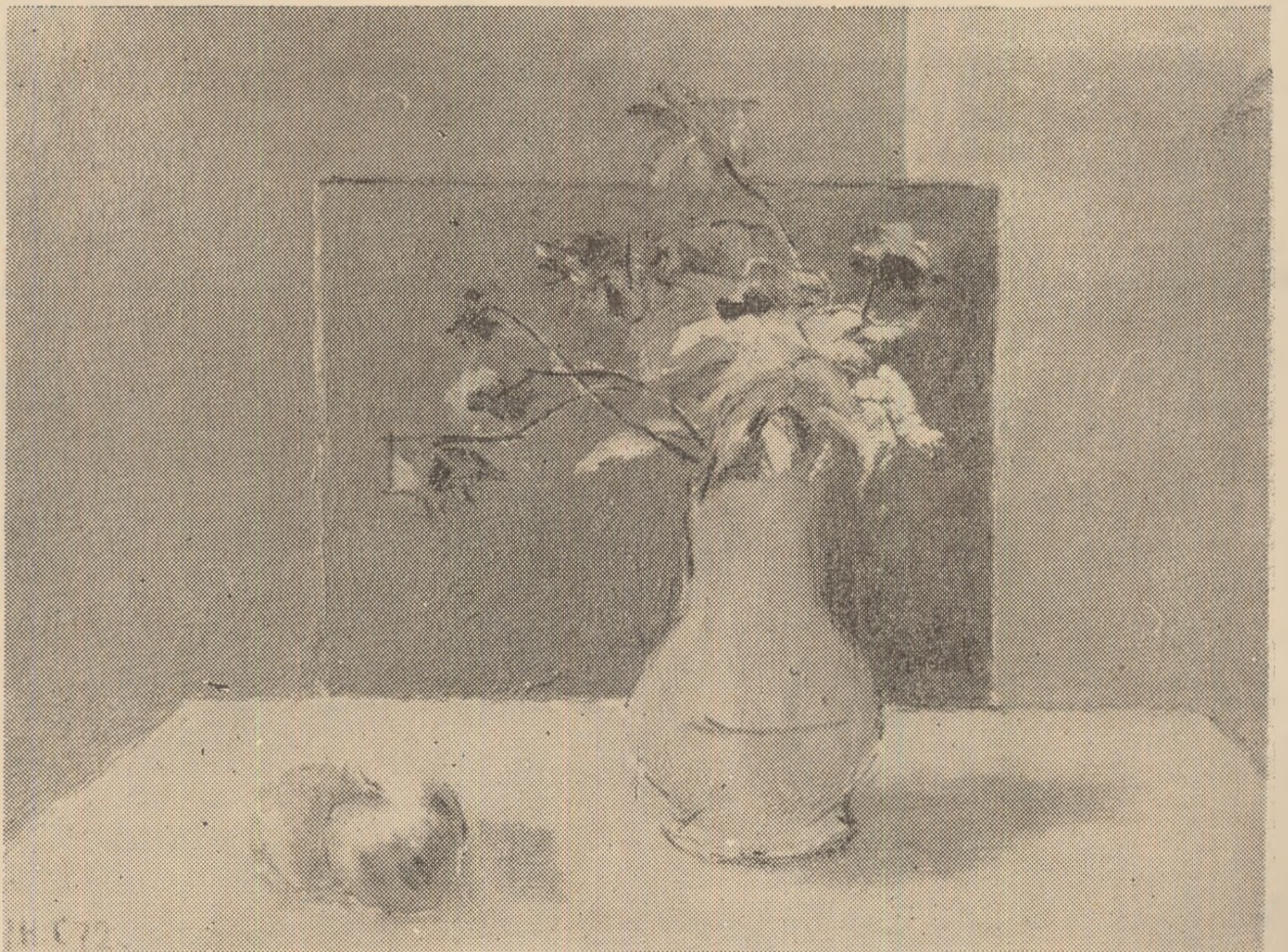
Ce nebunie îi adună în același loc,
Manej de coame – fulgere de foc –
Cai fără călăreți și fără șei
Bătînd, în pas abia simțit,
Ori în galop,
Ograda luminată de bătrînul plop...

Ce cai ciudați avuse tata,
Cum și-i alese oare fără greș
De-l caută, în salt trecîndu-i poarta,
Și-acum cînd trupul lui e floare de cîreș.

rotire de dor

Rotire de dor pe meleaguri de istorie
și legendă străbună sub bolta
cerului, purtată pe umeri de codri
adînci, cu tăceri foșnitoare.

Dans bărbătesc cu vîrtejuri asemenea
apelor cu albi adînci în care, deopotrivă,
de o parte și de cealaltă parte a culmilor
aspre vin feciorii și fetele la această
zi de lumină și cîntec!

Henri H. CATARGI:

„Flori”

tonnelets — pantaloni scurți, deasupra genunchiului, bufanți ca niște butoiașe; rochie papier (imensă) (dintr-o carte a lui J.G. Noverre) din care se mai pot nota schimbul de epistole cu Voltaire și, pardon, sfatul dat dansatorilor de a nu purta perucă (*Scrisori despre dans și balet*) (*pen-tru Janus*).

*

Dintr-un reportaj despre crimele de la Bel-Air (cazul Sharon Tate)

— *baby-sistero* (fată care ajută pe bătrâni să treacă strada)

— *thriller* (ca termen al atmosferei de groază în filme)

— *Bulevardul Cerului* pe care locuia Sharon Tate

— termenul pe *pig* (porc) introdus de organizația *Blanck Panther Party* și care lansează pamflete politice.

— apar termeni de păstori, ha-remuri, triburi, halucinogenomania, beatnick, hippy, flower-power, Dumnezeu, Isus, Satana, ha-șiș, marijuana, L.S.D., opium, heroină, Valea Morții, inadaptabilitate, etc (pentru fixarea lumii de aiurea în *Janus*)

*

Cale. Zanterdeschia (flori), pelargonii, clape de pian acoperite cu bucăți de stofă, auzul absolut (din Gieseking).

*

„Marea a fost foarte bună cu mine. Mi-a arătat toate rochiile ei“ (Debussy).

*

Fr. Ponge: Orice scriitor trebuie să scrie împotriva a tot ce s-a scris pînă la el...

*

Jurnalul de la Poiana; Nocturnele: seara pe șosea a-par luminile cu gaz, violete ale lampadarelor primăriei, dar dincolo de asta constelații vulgare de la unele case particulare. Tipă din tuburi de neon un verde strident ale unui florar și pe urmă iar ceva violet sau portocaliu din alt tub. Am văzut ieri într-un drum spre Moeciu o casă de teracotă verde, foarte vul-gară. Branul care părea un tîng liniștit, este acum in-fatrat cu ostentație. A devenit o localitate climaterică de ran-gul unu. Dar a dispărut varul care dă noblețe casei românești...

Valéry: Sînt sărac, dar sînt rege peste maimuțele și papagalii mei interiori...

*

Prévert care vorbește despre lupta cu ingerul ca de un meci de box în ring, în lumină de magneziu în care învinsul cade în rumeguș (*Paroles*, 49).

*

Din Balș: *Bisericiile și mină-s-urile moldovenești*:

elemente ale bisericii: exonar-textul (pridvorul), camera mor-mintelor (gropnița), arcade oar-be (ocnițele).

— un *Imn Acatist* cuprinde (la Probotă) Asediul Constantinopolelui, Rătăcirea lui Ieseu.

Tip de Pisanie: Cu vrea-rea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea sfîntu-lui duh, iată eu, robul stă-pînului meu Isus, Io: cu mila lui Dumnezeu, Domn al Țării Românești, fiul lui... a bine-voit Domnia mea, cu buna mea voie în al patrulea an al săpînirii mele împărătești a zidi acest hram întru nume-le arhierului și făcătorului de minuni Nicolae, fiind egumen chir Grigore în anul 7038...

— ferestre cu muluri goti-te, care au și un menou de împărțire.

— semnele lapidare.

— călăii mucenicilor.

— sfinți care scapă de dra-ci la Vosfor pe caravele cu pînză.

— jețul domnesc cu orna-mente în formă de rinsou bi-zantino-roman care impodo-bește speteaza.

— rozasa (din mijlocul spe-tezei)

— floare, trifoi, tulpine,

— mici nasturi strunjiți

— baghete în forme de pozi-ci meșteri țigleri.

— arcade oarbe...

*

Dacă noi credem cu atîta in-genuitate în idei este pentru faptul că noi uităm că ele au fost concepute de mamifere (C).

*

Pentru *Săptămîna nebunilor*; ieromonahul sau poetul Carala-bă, blond, cu penfigus pe cap, ciuperca aceea care face găuri în păr, născut în mahalaua Dir-vari și care umblă cu țiri în bu-zunări și-i rumegă. A încercat să mănînce și lăcuste, dar a bo-rit. Trăiește în timpul în care tine-retul se rade, după model evro-penesc. Un principe îi bate sau îi ceartă cu bătaie, îi aruncă la hirdăul lui Petrache și-i lasă a-colo pînă le-o crește la loc bar-bele. Hagii Moscu, boer vechi, gîndește că fără barbă obrazul așa belit e ca un cur de copil, cum ai sta fără nădragi pe tine.

— Nume pentru cîntărețul cascadelor: Antonache sau Du-mitrache Cacalețeanu, autorul poemului *Trimba*.

*

Machiavelli: Din desordine se naște ordinea, dar ordinea o-dată instaurată nu poate dura și ne reîntoarcem spre dezo-di-ne.

*

Virtutea (virtu), după Machia-veli e acțiunea. Nu există vir-tute contemplativă.

...Virtuosul alege a trăi pri-mejdios. Cine vrea scopul să vrea și mijloacele.

— Nimic mai păgubitor decît căile de mijloc (la vie del mez-zo).

— Virtutea nu e valoare mo-rală ci valoare energetică...

— Pe oameni trebuie ori să-i faci buni, ori să-i distrugi (*gli uomini si debbono o vezzenggi-are o spegnere*...)

— Fă ofense mari, nu mici.

Ofensele mari te scutesc de răz-bunare. Cele mici, nu.

— Cine ajută pe altul să fie puternic merge spre ruină.

— Ca să stăpînești trebuie să ruinezi sau să ocupi.

— Dezvățul de gustul liber-tății.

— La cei mari binefacerile noi nu șterg injuriile vechi (gre-șala lui Cesare Borgia de a-l alege Papă pe Iuliu II).

— Mi s-a părut mai nimerit să urmăresc adevărul de fapt al lucrului decît închipuirea lui (mi e parso piū conveniente andare dietro alla verità effe-tuale della cosa, che all'imagina-zione diessa).

— Un principe trebuie să știe bine cînd să facă pe fîra, cînd pe om...

— Nu e necesar ca principele să aibe toate calitățile pe care oamenii le prețuiesc ca podoa-bă a domnitorului, dar e ne-cesar să pară că le are.

— ignavia (trîndăvie).

— Principele trebuie să fie mai degrabă impetuos decît circum-spect. Fortuna e femeie. Ca s-o supui trebuie s-o bați, s-o lo-vești...

— Oamenii, fierul, banii și piinea sînt nervul războiului, din acestea patru sînt mai necesare primele două căci oamenii și fierul găsesc bani și piinea, dar piinea și banii nu găsesc oame-nii și fierul (*Machiavelli*).

*

Din *Magia la români*:

— cărți ereticești.

— cocoșii aud toaca în cer.

— pericolici, vi colaci, solomo-nari.

*

— Vilva în munții Apuseni (mincrii o sperie cu sgomot a-surzitor de viori, clarinet, gor-dun...)

— Cerbul e uneori un mort înviiat.

— Mana holdelor, mana vite-lor (se culeg noaptea de Sinzie-

dicția fericită care a făcut ca Valery, potrivit *Jurnalului* să afirme relativ la Gide că „te simți obligat să scrii în fiecare zi“. Și sfîrșește prin a nota as-tăzi nu mi-am schimbat bre-telele, reușind totuși să acopere timp de jumătate de secol, 250 de caiete sau carnete de note, însemnări etc. Există totuși în acest *caiet* o consecvență a o-mului cu sine. În acest *Jurnal*, pretext de mărturisiri, confesiu-nile sînt cele mai rare, mai puține. „Numai că bretelele, co-mentează Philippa Sénart nu se văd niciodată. De altfel nici jo-benul. Ca să-l găsim pe acel Valery cel ce-și permite să-și dea drumul trebuie să-l căutăm în scrisori. Acolo îl putem sur-prinde cu un aer neliniștit, lu-îndu-și pulsul, făcîndu-și socote-lile de sfîrșit de lună, urmărind la Bursă scăderile acțiunilor, dar nu-și pierde curajul, chiar dacă edițiile de lux din care trăeș'e nu se vînd bine sau îl putem vedea încăleciînd pe bicicletă

rile, secretele, lacunele, fobiile și maniile unui individ.

Paul Valéry ar fi vrut să scrie un *roman desincarnat* sau cel puțin un roman descărnat în care ar fi făcut radiografia in-telectului uman. Un *roman de moravuri cerebrale*, cum caracte-rizează Remy de Gourmont propriul său roman „Sixtine“.

*

Din *Cronica* lui Neculai Chi-parissa:

— Cînd Egeomonul a primit a-ceastă epistolă și au cetit-o so-cotit-o nevrednică de orice răs-puns... punînd mari străji; Înălțimea sa ca să afle în aceste vremi tulburate și primejdioase. Domnitor în Moldova ca un alt soare lucitor și încălzitor, descriu moravul cel mai bun din toate...

*

Din *Catalogul Istoric al Oame-nilor însemnați din secolul XVIII dintre carii marea majoritate au trăit în țările Române Valahia și Moldova de Chesarie Daponte*:

— S-a umplut de bucurie gura noastră... acolo am săvîrșit cu piozitate cîntarea Paraclisului, spălîndu-mă cu aghiazmă; după cum parfumurile aromateelor um-plu aerul cu evaporația lor și pe cei ce se apropie și pe cel ce este pe loc și face pe cel bun din natura lui de a trăda bunuri multiple și altora, așa și noi informați inveterat de această nemincinoasă cunoștință printr-o experiență încărcată am recunoscut în mod divin la stă-pinirea superioară a măreței re-galității a prea luminaților voș-tri în Christos regi, potrivirea acestor sentințe... ce li se hă-răzește de la Părintele lumini-lor; Ordinele Arhanghelilor, a Anghelilor, sistemele armatelor spirituale; se conservă și o pas-calie a lui în formă de ciclu per-retuu; despre cei ce au patriarhisit în Ierusalim; un bărbat fabricant de miresme purtînd cu sine toate aromele cele mai mirositoare și mai plă-cute, de a fi îmbrăcat în vest-minte muiate cu totul, cît să nu se șteargă în tot felul de mi-ruri și balsame chiar și în ves-titul silfii și dacă ar lua asu-pra sa însuși corpul lui Alexan-dru Machidon și altul prin care transpiră miresmele, nu este cu puțință a se împlia aerul de miros atîta pre cît un bărbat în-țelept și onorat cu tot felul de virtuți frumoase din natură și din munca sa și cu idei de în-vățătură, poate să răspîndească în genere prin țările și polițiile ce cutreiera de aproape și de de-parte, o parte din grațiile sale miraculoase și din înțelepciunea ce o posedă și din folosința ei și se parfumează sufletele noas-tre (ascultătorilor) cu cele mai bune și mai plăcute învățături și să miște pe acei cu care s-ar întîlni pre admirarea și lauda sa; Om însemnat prin virtute. Trompeta sîntă a fericitului Pat-mianu.

De același: *Stihuri*:
La amor: O, amor ce dor greu de stăpînit ești și ce orb ești cînd iubești pe cei urîți.

La o privighetoare:

Vino, o, privighetoare cîntă-reală de ode străine, fă-mă pe mine cel întristat de nevoile vieții să mă bucur de tine și să fug cu totul din cursele lumii, să mă duc în munți unde nu mai este grije de viață și nici acela care să-mi pismuiscă mie pînea ca strein.

La aceeași:

Cu arătarea primăverii și a roselor mirositoare melodia pri-vinghetorilor îmi încîntă mintea mea.

La culbecu (melc).

Progenitură sînt a Ersei (una din femeile lui Danau) și a Soarelui, locuiesc locuința pe care mi-a dat-o natura, stupe-sc pe toți ereticii cu scuipat și ri-dicînd în cap două coarne, arăt pe Cristos cel în două naturi creștinilor, cu prea micul culbec cel bun de gură... Iar Franghii se botează îmbrăcați cu hainele lor și se stropesc numai la frunte... Înăuntru stradelor striga și cînta din vioară și cu alte instrumente musicale și beau cu canele vin; lucra linguri cu scheparna...

EUGEN BARBU

Caietele Princepelui

ne, miercurea și vinerea pînă în Rusalii).

*

Omul ar fi mai de neînțeles pentru sine însuși dacă n-ar exista animalele (Buffon).

*

Cuvîntul poate să împingă un lucru de la neființă spre ființă (Platon).

*

A nu confunda caracterul u-nui lucru cu caricatura lui (Pal-lady).

*

Singurul animal care știe că nu e nemuritor e omul (Malraux).

*

Omul: un *être pour la mort* (Sein zum Tode) al lui Heideg-ger...

*

Din *La Table Ronde* nr. 203/1964.

Philippa Sénart glosează pe marginea unei noi ediții a „Caiete-lor“ de însemnări zilnice din *Jurnalul* lui Paul Valéry. Auto-rul începe prin a înfățișa contra-

ca să facă o plimbare la Bois de Bulogne. În *caiete* deci mărturii puține, dar sînt unele în-dată corectate și parcă retractate care te înghiață, aceea spre exemplu de a fi fost pe punctul de a se sinucide, la Londra, dacă nu l-ar fi avut pe Aurelian Scholl lîngă el. Și trebuie să-l cunoști bine pe Valéry, scrie Sénart pentru a putea descoperi în această scurtă notă obses-a sfîrșitului de lună pe care o în-cerca micul funcționar care a fost el. „Drama modernă a funcționarului care, dacă se îmbol-năvește e dat afară, făcînd efor-turi de a nu fi bolnav. Dar în general Valéry caută să apară în acest *caiet* ca un om universal și nu ca un om particular. El a reproșat mult timp lui Sten-dhal faptul de a nu-și fi des-chis puțin prea mult inima și adăuga el, dormitorul. Dacă ar fi să scrie un roman, l-ar scrie excluzînd toate micile curiozități legate de particularitățile fizice sau naturale, ceea ce Le Brun, vorbind despre Poussin numea „minuțiile“. Un pictor, spune Valéry este totdeauna silit să fi-gureze urechea, ochiul, nasul. Are condițiile date. Pentru un portret scris pe care-l gîndesc ar trebui găsîte mai întîi și exe-cutate mai apoi, caracteristicile personalității, mecanicii mentale. Să știi să desenezi o memorie, o sensibilitate generală, o rasă sau o ereditate, un trecut, un mod de a acționa și de a reacționa, limitele, resursele, pudo-

HENRI H. CATARGI

„Gorunile din margine de codru”... versurile filosofului-poet de la Lancrăm imi par a defini cu forță metaforică locul pe care Henri H. Catargi îl ocupă în peisajul plasticii românești. Căci destinul acestui artist este aidoma celui al marilor copaci solitari care domină întinsul cîmpiei sau desfășurarea amplă a colinelor: „Stejar la Pantelimon”, „Cireș la marginea satului” și ciți alții care se arcuiesc monumental, în superba lor însingurare, asupra unor limpezi sau aburite depărtări. Precum acel copac de alură cezanniană și totuși utit de „Catargi” care străjuiește în măreția unui portal succesiunea ritmică a dealurilor dintr-un sintetic „Peisaj” în cărbune.

Aidoma unui arbore viguros, opera lui Catargi își are rădăcinile adinc înfipte în solul autohton, dar frunzișul coroanei se proiectează către înaltul cerului, către universalitate.

Continuatoare a unei tradiții picturale românești, a filonului grav andrescian în special, arta sa respiră, totodată, un aer de generație — acel lirism sobru care-l leagă de pictura românească interbelică (mai cu seamă acuarelele din perioada începuturilor îl inrudesce cu Pallady), dar Catargi rămâne, totuși, un mare solitar, „în margine de codru”. Într-o școală de colorisți, el se afirmă, decis, în primul rînd, printr-un gest de constructor.

S-a vorbit mult, și cu îndreptățire, de atitudinea clasică a lui Catargi, de umanismul artei sale. De curînd, o expoziție a Cenaclului Tineretului de la București îl lua drept reper, punct de referință al „clasicității” contemporane. Dar critica s-a oprit prea puțin asupra uneia din calitățile sale fundamentale, asupra vocației sale de geometru. Or, lucrările din etapa 1969 — 1972, prezente în recenta expoziție a acestui maestru revelează cu strălucire o voință constructivă de o aspră vigoare, o artă mai cerebrală, mai decantată ca oricînd. Sensibil la propunerile de nouă sinteză constructivă a formei, Catargi ne-a dăruit în ultima vreme imagini a căror analiză structurală dezvăluie un scheletaj interior de o desăvîrșită geometrie, contrapunerea ritmică de ecrane rectangulare cu forme rotunde sau ondulate care constituind schema ascunsă a oricăreia dintre naturile sale statice.

Epure ale realității, anumite peisaje, între care aș aminti Ruine la Palatin, Ruine la marginea orașului sau Peisaj (1969) — păstrînd prospețimea, spontaneitatea și capacitatea rezumativă a schiței, invederează o excepțională vocație de a privi ca și știința, de a pune între paranteze balastul detaliilor pentru a ne comunica esența, arhitectura interioară a marilor privești contemplate.

Alteori energia constructivă a tușelor (v. Casă la Cefalu sau Peisaj la Herestrău), ne transmite ceva din concentrarea și dramatismul stilului ultim al maestrului de la Aix-en-Provence.

Expoziția aceasta a lui H. H. Catargi n-a evidențiat doar calitățile unor noi structurări ale imaginii, nu numai pe Catargi-geometru, ci, simultan, pe „Catargi-l'enchanteur” — poetul care știe să sugereze — cum observa cu sagacitate criticul Șt. Nenișescu, impalpabilul unui peisaj, care înfioară ca un suvoi tainic frunzele „Cireșului de la marginea satului”, aerul care diferențiază și personalizează un peisaj din Rousillon de unul din La Rochelle.

Prin toate acestea, momentul Catargi — 1973 se înscrie drept un moment de înaltă și nobilă sinteză.

Olga BUȘNEAG

noutăți discografice

Două discuri ale lui IONEL PERLEA

Constituind alături de George Enescu, Dinu Lipatti și Paul Constantinescu una din cele mai marcante personalități ale panteonului culturii muzicale românești, Ionel Perlea este în același timp, unul din cei mai renumiți dirijori ai lumii, numele său fiind consemnat de marile enciclopedii muzicale.

Stilul său personal de tălmăcire a marilor valori ale artei muzicale naționale și universale apare ca o sinteză a unei profunde gândiri, conjugată cu asimilări din arta dirijorală a lui Toscanini, Wilhelm Furtwängler, Bruno Walter, George Enescu etc. În fruntea orchestrei simfonice din Bamberg (R. F. Germania) eminentul șef de orchestră român a apărut deseori în concerte sau pentru înregistrări care aveau să aducă elogii atât conducătorului cât și orchestrei. Dintre acestea, cele două discuri prezentate de Electrecord cuprind Rapsodia a II-a de George Enescu, Rapsodia română de Jean Absil, Rapsodia ungară de Zoltan Kodaly, fragmente din binecunoscuta suită „Spărgătorul de nuci” de P. I. Ceakovski și „Peer Gynt” de Eduard Grieg. Gruparea este dictată de necesități tematice, primul disc reunind rapsodiile, iar cel de-al doilea muzica variată a celor două suite simfonice.

Recunoscuta sa capacitate de șef de orchestră, dublată de o modestie rar întâlnită, care l-a determinat să considere că interpretările sale sînt mai curînd „execuții” ce „se limitează să infățișeze ce a scris compozitorul, cuprinderea unui foarte vast repertoriu pe care-l stăpînea pînă la cele mai mici amănunte, sînt cîteva dintre trăsăturile artei sale dirijorale, evidente și în lucrările înregistrate. Pătrunderea în profunzimea gândirii compozitorilor menționați, de la evocarea istorică a rapsodiei enesciene prin lucrările de inspirație folclorică ale compozitorului maghiar Zoltan Kodaly și compozitorului belgian Jean Absil și de aici la muzica plină de farmec a „Spărgătorului de nuci” și la dramaticele momente ale muzicii inspirate din drama lui Ibsen, permite dirijorului o adevărată incursiune în minunata lume a muzicii. Atmosfera de basm a suitei ceikovskiene, scrisă după lucrarea lui E.T.A. Hoffmann permite dirijorului o reînnoțire în lumea copilăriei populată de păpuși mecanice și zîne. Dansurile arabe, chinezești, rusești, binecunoscutul vals al florilor din prima suită, splendidul tablou al aurorii din „Dinineața”, Dansul Anitrei, Moartea bătrînei mame, Reînnoțirea lui Peer Gynt și nostalgicul cîntec al fidelei Solveig sînt cîteva din paginile cele mai mișcătoare, tălmăcite cu multă înțelegere și profunzime de eminentul dirijor român, care descoperă partiturilor noi și nebănuite valențe.

V. VASILÉ

Henri H. CATARGI :
„Natură statică cu
plantă verde”

DE LA DOCUMENT — LA DOCUMENTAR

Intre atîtea prefaceri pe care le cunoaște filmul contemporan, cele prin care trece documentarul rămîn, de obicei, în plan secund. Fapt paradoxal, dacă ne gîndim că producția mondială de gen depășește de cîteva ori iar în unele țări de zeci de ori — pe cea a lung metrajelor artistice constituind astfel o arie cu mult mai întinsă de experiență și progres filmic.

O explicație ar fi că ne-am obișnuit cu documentarul ca o hrană zilnică — în imagini. Astăzi, marile ecran au devenit un consumator modest de scurt metraje în raport cu foamea perpetuă a televiziunii. Astfel, pentru mulți spectatori — și pentru și mai mulți telespectatori — documentarul este acum mijlocul în imagini al conștiinței tot mai cuprinzătoare cu lumea în care trăim.

Și totuși, documentarul se schimbă, el nu rămîne doar oglinda imediată a unei lumi. Oricît interes ne-ar trezi și astăzi eschimosul Nanuk, imortalizat pe peliculă împreună cu familia lui de către Flaherty, n-o putem repeta într-o lume a distanțelor tot mai scurte, a informațiilor în avalanșă prin toate formele „mass-mediei”, a contactelor umane la scară planetară.

Condiția documentarului din zilele noastre — nu mă refer, firește, la condiția financiară, atît de precară pentru scurt metraje în țările cu producție finanțată de particulari — condiția lui, deci, este modelată de factorii de accelerație ai progresului istoric. Există însă și o constantă: omul, cu existența sa pe cit de modernă, pe atît de riscantă într-o lume a contrastelor sociale și a celor mai felurite amenințări — de la poluare și pînă la război.

Aș spune că gravitatea preocupărilor umane în contemporaneitate a favorizat o perfecționare de mijloace, o tendință spre cristalizarea ideilor de interes larg pentru imense colectivități în imaginea de pe ecran, de transfer al acelei experiențe omenești care tonifică și dă imbold. Această direcție profund comunicativă, pernite documentarului modern să dobîndească o factură sintetică, eliberată deseori chiar și de acel comentariu însoțitor care face din cea mai evocatoare imagine o banală ilustrație a unui text didactic. Fără a deveni mut, refuzînd însă alunecarea din categoria filmului vorbit în aceea de vorbăreț, documentarul contribuie astfel la evidențierea laturei universale a expresiei cinematografice ca limbaj accesibil oricui și oriunde.

Mă gîndesc, de pildă, la documentarul polonez „Primele zece zile” al regizorului Andrzej Brzozowski (distins cu „Marele Premiu” la recentul Festival Internațional de la Cracovia), care a izbutit o promptă și percutantă infățișare a vieții vietnamezilor după ce bombele au încetat să cadă iar oamenii și-au reluat existența normală, pașnică, recunoscută lor de mai mulți ani. Este mai mult decît un document al actualității imediate — este un documentar, adică o tranșă de viață infățișată nouă cu semnificațiile ei durabile, ce îndeamnă la medietății profunde asupra inutilității tragice a războiului impus unui popor: el a supraviețuit, cu enorme sacrificii, și așa se va întîmpla întotdeauna — ne sugerează cineștii, în suita unor imagini ale existenței diurne.

Supraviețuirea orului — temă de amplitudine în zona documentarului de astăzi — face și obiectul preocupării cineștilor japonezi care în filmul „Japonezul și marea”, realizat de organizația JETRO, identifică acea dependență milenară a omului de resursele mării, dar și faptul că el nu se resemnează. De la obținerea apei prin desalinizare și pînă la exploatarea a noi resurse marine de alimente, minerale și grăsimi, documentarul în cauză nu se limitează la o expoziție prezentare ci dă relief tabloului pilduitor al efortului uman.

Este, în același sens și tema filmului spaniol „Pămîntul și l-au creat singuri” de Josè Lopez Clemente care rescoperă privirilor spectatorului un paradis terestru creat de locuitorii insulelor Canare, pe un sol vulcanic. Elementul dramatic inclus tabloului cinematografic constă în erupția neașteptată a vulcanului care răspîndește valuri de lavă peste ceea ce a creat cu trudă omul, calcinînd grădinile magnifice. În final, vedem însă cum omul reîncepe efortul și cîștigă nu doar odată lupta ci — de fiecare dată.

Documentaristul care nu se limitează la înregistrarea pe peliculă a documentului de viață, trebuie să devanseze realitatea imediată. Două documentare — unul ungar, celălalt danez — intitulate „Cea mai bună dintre lumi” și, respectiv, „Produce secundar — moartea” — ne dimensionează pericolul poluării și necesitatea imperioasă de a acționa cu forțe conjugate, în numele viitorului. Astfel, Danemarca, țară cu un înalt nivel de industrializare, devine obiectul unei dezbateri cinematografice care nu mai acceptă să pornească de la exaltări turistice. Poluarea atmosferei, a riurilor, a mării ne este comunicată în imagini izbitoare de către documentaristul Alan Lowry. Aceeași amenințare sub care trăim și consecințele ei asupra florei și faunei este redată pregnant în filmul regizorului Gabor Vitez intitulat „Cea mai bună dintre lumi”, ceea ce face din document un avertisment.

Și pentru că aminteam, chiar la început, de acel eschimos devenit pentru Flaherty o pildă a condiției umane, merită remarcat și un documentar indian realizat de celebrul cineast Satyajit Ray care constituie o pildă actuală despre puterile omului care nu desnădăjduiește în fața condițiilor nefericite ale existenței sale — „Ochii sufletului” — acesta este titlul — portretizează efortul de creație al eminentului pictor indian Shri Binod Bihari. Nu este vorba, firește, de un efort obișnuit oamenilor de talent ci al unui creator care a fost lovit de orbire dar nu și-a încetat nici pînă astăzi activitatea, într-o artă prin excelență a imaginii.

Valoarea de simbol a ideii acestui documentar depășește cu mult cazul: — ochiul cinematografic al documentariștilor — atunci cînd nu este lovit de orbire în fața adevărului vieții omenești — dobîndește noi virtuți și însumează creator o experiență care poate duce mai departe arta de a fi martor de talent al timpului și lumii în care ei trăiesc.

Eugen ATANASIU

1. Formarea concepției științifice despre lume și viață

Este știut că în ansamblul activității cultural-artistice și educative de masă un capitol aparte, de deosebită însemnătate, îl constituie înarmarea maselor de oameni ai muncii cu o sumă de cunoștințe în măsură să le permită formarea unor concepții științifice despre lume și viață, înălțurind totodată rămășițele mistico-religioase. precum și alte tare ce mai dănuie în unele conștiințe. Scopul urmărit („creșterea unor oameni luminați” — cum se exprima cu prilejul raidului întreprins de noi un învățător pensionar din Ruginoasa, Iași) implică un înalt grad de responsabilitate socială din partea tuturor celor care sînt chemați (prin profesie sau obligație morală) să contribuie cu priceperea și pasiunea lor la înfăptuirea acestui act de mare importanță civică și de nobil patriotism.

Văzută prin prisma temei ce stă la baza raidului nostru — „aportul orașului la ridicarea nivelului vieții spirituale a satului” — problema emancipării prin cultură a maselor de oameni ai muncii din mediul rural reprezintă — cel puțin la modul teoretic — punctul de convergență al unor însemnate forțe de care realmente dispunem la ora actuală. Am spus „la modul teoretic” deoarece realizarea practică a dezideratului cunoaște în prezent suficiente neîmpliniri, unele ținînd de sfera organizatorică, altele de pregătire (în egală măsură a factorilor de cultură și a beneficiarilor actului spiritual), unele chiar de gradul de responsabilitate al activităților culturale. Cert este că în momentul de față fenomenul apropierea satului de oraș, pe plan spiritual, nu se desfășoară peste tot nici la nivelul cerințelor formulate de etapa actuală pe care o străbatem, nici la acela al posibilităților materiale și umane de care dispunem.

— Modul actual de organizarea a sistemului de răspîndire a cunoștințelor științifice — ne declara între altele Vasile Turcea, secretarul Comitetului comunal de partid din Belcești — Iași — nu mi se pare îndeajuns de eficient. Cel puțin în județul nostru, se merge îndeosebi pe forma brigăzilor științifice și a lectorilor, recurgîndu-se foarte rar la activități demonstrative, practice, între care experiențele științifice ar avea mare eficiență.

Discutînd problema la nivelul Comitetului județean Botoșani al culturii și educației socialiste (interlocutori Mihai Gîngă și Mariana Cliveț — inspector), am fost informați că aici s-a luat inițiativa alcătuirii unui număr de trei brigăzi de experiență științifică, care, în afara dotării proprii, utilizează și materialele pe care le pot pune la dispoziție laboratoarele școlilor din comunele gazdă. Evident — ur lucrul bun. Dar cum rămîne cu activitatea celorlalte 19 brigăzi științifice dirijate de comitet, cărora li se mai adaugă alte 65 brigăzi comunale?

— Și acestea uzează cîteodată de demonstrații practice, dar mai rar — ni s-a spus.

În unele comune ale județului Botoșani (Nicolae Bălcescu, de pildă), ne-am convins, însă, că experiența științifică nu este inclusă între activitățile menite să contribuie la ridicarea nivelului de cunoștințe al sătenilor, educarea lor științifică.

— La noi — ne mărturisea puțin jenat Mihai Gheorghe, directorul căminului cultural din N. Bălcescu — se folosesc și dezbaterile pe probleme științifice.

— Cînd a avut loc ultima dezbateră?

— Prin trimestrul doi, mi se pare.

După o îndelungată căutare prin dosare doldora de hîrtii, tovarășul director a precizat:

— Da, în trimestrul doi, și a avut ca temă „Contribuția organizației de partid la educarea ateist-științifică și la combaterea manifestărilor mistico-religioase”.

Solicitînd amănunte, am aflat un lucru curios: dezbaterile au avut loc pe sate, dar nu cu masa membrilor cooperatori, ci cu... anumiți factori de răspundere, care factori urmau să transmită oamenilor concluziile.

Mai mulți locuitori ai comunei Podu-Iloaiei Iași, ne-au sesizat faptul că, nu de mult, în locul unui cunoscut intelectual ieșean care urma să se înfiltească cu ei, a apărut o altă persoană care s-a dovedit a fi... soția distinsului om de știință. „Înțelegem că ceva de ultim moment, a intervenit — spunea Gh. Petrescu, secretarul comitetului comunal de partid — dar

teni care ridicau serioase observații privind problematica ce li se prezintă cu prilejul manifestărilor popularizatoare ale științei. Din discuția purtată de exemplu, cu țărani cooperatori din comuna Puiesti, jud. Vaslui, am înțeles că de ani de zile li se vorbește oamenilor despre fenomene ale naturii (fulgerul, trăsnetul, ploaia, norii etc.) — răscunoscute, în vreme ce ei ar dori mai multe lămuriri în probleme la ordinea zilei, cum ar fi cucerirea cosmosului, raportul dintre creșterea populației și limitele în care se înscriu puterea de alimentare a acesteia de către bătrîna noastră planetă, poluarea atmosferei, apei ș.a.

Este o realitate faptul că la ora actuală, unitățile culturale sătești dispun de o bază materială în stare să le permită o activitate de nivel superior. De asemenea, orașul poate sprijini și din acest punct de vedere eforturile culturalizării sătenilor.

Cu alte cuvinte, dar în spiritul aceluiași nobile îndatoriri, Ștefan Teaci, de la Casa de cultură din Hîrlău, și Radu Andrieș, de la Casa de cultură din Suceava, ne-au împărtășit unele dintre acțiunile întreprinse de cele două instituții pe această linie. Totuși, nu putem conchide că s-a făcut totul pentru ca unitățile culturale orașenești să-și exercite influența asupra

2. Cultura și arta, componente ale vieții spirituale sătești

A devenit activitatea cultural-artistică la sate o componentă a vieții spirituale a țăranelor? În ce măsură instituțiile de cultură din centrele urbane îndrumă mișcarea artistică la nivelul exigențelor actuale și ținînd seama de transformările social-economice care au loc în viața satului?

Am încercat să obținem o imagine pe cît posibil exactă asupra felului în care se realizează practic această îndrumare și cum își arată ea efectele în viața culturală și artistică din mediul rural.

Pentru județul Iași, căile de acțiune sînt bine precizate, așa cum le deducem din prezentarea tovarășului Silviu Rusu, directorul Centrului județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă:

— „Punctul unu: recomandări de repertoriu (coruri, piese de teatru și texte pentru brigăzile artistice ș.a.); verificarea programelor prezentate de formații.

peste o sută de intelectuali în comună! — nu se pot plînge că nu sînt condiții.

Hîrlău. O clădire frumoasă: casa de cultură și universitatea populară. Foarte curînd se va deschide aici un interesant punct muzeistic. Casa de cultură este bine dotată, există cîteva formații artistice, vin instructori și îndrumători de la Iași...

— Sprijiniți în vreun fel activitatea artistică în comunele din jurul Hîrlăului?

— Casa de cultură — ne răspunde metodistul Șt. Teaci — nu are obligații în privința asta (cine are, atunci?), totuși, mai facem deplasări, dar... nu prea putem. Avem numai un microbuz cu care pleacă, din cînd în cînd, „formația de estradă”.

— Dar aici, la Hîrlău, pentru duminica asta, s-a organizat ceva? Sînt mulți tineri în oraș, elevi și studenți în vacanță.

— Vreo manifestare? Nu. E deschis clubul, se joacă șah, reini...

Comuna Bălcescu, jud. Botoșani. Gazeta satirică — imaculată — din curtea primăriei are pe frontispiciu un arcaș cu săgeata îndreptată spre căminul cultural. Acolo nu e nimeni, însă. Nici la bibliotecă. Pe directorul căminului, Mihai Gheorghe, profesor de educație fizică, îl întreprindem de la treburile gospodărești:

— Eu sînt numit în funcție abia de la 1 aprilie. Ce activități s-au desfășurat? Conferințe, dezbateri, dar numai cu „virfurile”, care au sarcină să transmită ce au aflat și la „muncitorii de jos”. Cu partea cultural-artistică nu stăm prea strălucit... Am avut ceva formații, un cor care a fost în martie la faza intercomunală. Formație de teatru? Nu prea avem. Nu era deschisă bibliotecă? Nu se poate! Abia am văzut-o pe bibliotecară, era pe aici, pe undeva... Televizor avem, dar nu prea merge, s-a ars un condensator. La cămin, a dat un spectacol în primăvară, Teatrul de păpuși din Botoșani; a mai fost și o formație a Filarmonicii... A mai trecut pe aici și o expoziție mobilă „Revoluția de la 1848”. La noi a stat două ore.

Despre viața cultural-artistică din comuna Osoi, județul Iași, stăm de vorbă cu prof. Const. Chirvase, directorul școlii generale din comună:

— De la 1 mai avem un cămin nou, frumos amenajat, cu televizor și magnetofon. Avem și o bibliotecă mare, cu spațiu suficient. Deși sîntem aproape de Iași, turnee vin destul de puține. Din cînd în cînd, „Doina Moldovei”, cel mai des, Teatrul de păpuși, care trimite și autobuzul și ia copiii la Iași, la spectacol. S-au făcut la noi în comună unele acțiuni frumoase, dar n-am putea spune că Osoiul are o viață culturală bogată, așa cum ar merita-o locuitorii comunei. Este evident că multe comune, printre care și a noastră, prezintă inevitabile tendințe de urbanizare. Asta înseamnă și mari schimbări în înfățișarea așezărilor și în viața și nivelul de cultură al locuitorilor. Multe obiceiuri și tradiții se pierd și se vor pierde, deși trebuie să căutăm toate căile posibile să le conservăm. În astfel de sate trebuie găsite noi forme de activitate culturală, care să țină seama de noile condiții și de modificările survenite. Continuitate și innoire — asta trebuie să avem mereu în vedere.”

Ghinionul, dar nu numai el, a făcut să nu găsim nici o bibliotecă deschisă în ziua în care am trecut noi. Știam însă, că bibliotecile sînt bine înzestrate, unele cu cîte zeci de mii de volume, avînd, multe din ele, spațiu satisfăcător. Ele reprezintă bunuri culturale definitiv cîștigate, lăcașe de cultură devenite tradiționale în fiecare comună.

reportaj anchetă

APORTUL ORAȘULUI LA RIDICAREA NIVELULUI VIEȚII SPIRITUALE A SATULUI

dacă nici soția nu ar fi putut face deplasarea, ce se întimpla?

Declarîndu-se în total dezacord cu graba în care lectorii și brigăzile științifice expediază uneori problematica supusă elucidării, mai mulți săteni din Răducăneni, Cotnari, Bivolari — județul Iași; Frumușica, Copalău, Ipotești — Roma — județul Botoșani; Drăgășani, Căciuca, Verești, Dolhești, județul Suceava; Țibucani, Timișești, Urechieni — jud. Neamț, sugerau ideea rămîinerii acestor formațiuni cîte o zi întreagă în mijlocul oamenilor. În acest sens, interesantă ni se pare experiența încercată — cu rezultate foarte bune — în județul Botoșani.

Mihai Gîngă: — Am alcătuit caravane ale culturii, menite să prezinte în comune un complex de manifestări. În cadrul acestora, un loc deosebit îl ocupă manifestările științifice. Mai mult, medicii, de pildă, acordă chiar consultații.

De aici pornind, Comitetul județean Botoșani al culturii și educației socialiste a alcătuit și aceste caravane muzeistice. Ceea ce nu-i rău. Rău ni se pare sistemul fulger după care lucrează ele. La Nicolae Bălcescu, la Flămînz și la Frumușica, de pildă, un asemenea mesager al culturii a stat mai puțin de o zi, interval în care a prezentat o expoziție dedicată anului 1848. Or, așa nu se poate, dacă dorim într-adevăr ca munca noastră să dea și roade.

Investigațiile noastre au relevat, însă, o seamă de neîmpliniri care vizează, așa cum spuneam, calificarea, priceperea. În multe locuri am întîlnit să-

celor din mediul rural. Îndeosebi, în domeniul răspîndirii cunoștințelor științifice este nevoie de mult mai multe inițiative și eforturi. Uneori se încropesc activități slabe, fără conținut, deci fără nici o finalitate. În acest sens, între altele, demnă de reținut ni se pare practica utilizată în județul Suceava și despre care ne-a vorbit Marcel Mureșanu, vicepreședintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă. Este vorba, foarte pe scurt, despre utilizarea celor mai tinere mijloace de realizare a educației ateist-științifice, începînd cu atragerea oamenilor supuși încă unor concepții neștiințifice în formații artistice, în organizarea unor activități culturale, și terminînd (dacă se poate spune așa) cu manifestările specifice.

În concluzie, — ne permitem o sugestie la adresa organului central de resort: — mai multe eforturi pe terenul investigării inițiativelor ce se ivesc ici-colo prin țară, cu scopul evident de popularizare a acestora și, fără îndoială, acolo unde e cazul (și este adesea), de a le perfecționa și extinde la scară națională. Nimeni nu ar refuza, de altfel, nici inițiativele venite de la centru. În orice caz, problema ridicării orizontului de cunoștințe al sătenilor nu este una care să fie tratată printre altele. În acest sens, socotim extrem de precise ideile cuprinse în programul ideologic al partidului, precum și în alte documente ce se referă la viața spirituală a poporului român.

V. FILIP

În județul Botoșani, despre activitatea bibliotecilor sătești ne formează Mariana Cliveț, inspector la Consiliul județean pentru cultură și educație socialistă :

— În județul nostru avem 69 biblioteci comunale. Există forme diverse pentru îndrumarea controlului activității acestora. Bibliotecarele sînt chemate la structura periodică, trimestriale, de obicei, cîte 2—3 zile sau te o săptămînă, la biblioteca municipală. Șaptesprezece biblioteci au fost trimise la Iași, pentru perfecționare timp de cîte săptămîni. Avem cîteva biblioteci cu care ne mîndrim, dar, ca să fim sinceri (nu-i rea ea!), trebuie să recunoaștem că mai există multe motive de nemulțumire. Mai întîi, problema cadrelor. Bibliotecarele se crucează, în genere, dintre abilitate de liceu care n-au intrat în facultate sau n-au primit o slujbă mai bună. Sînt fel de păsări călătoare. Prețim o serie de bibliotecare, după un an multe pleacă și trebuie să o luăm de la început. O bibliotecară, încadrată fără nici pregătire specială prealabilă, începe să se califice abia pe parcurs, ceea ce depinde, de ce mai multe ori, de bunăvoința ei. Ea trebuie să-și cunoască bine biblioteca, să poată recomanda o carte, să organizeze mici expoziții de cărți, iar noi întîm angajate care nu pot dispune de carte de literatură română de o traducere, sau un roman de un studiu de istorie. Așadar, adăuga că multe biblioteci nu au spațiu necesar, pentru amenajarea unei săli de lectură, apoi nu există suficienți fonduri pentru asigurarea înzestrării bibliotecii în timpul iernii. Desigur, numărul cititorilor este destul de scăzut. Nu e de ușor să stai în bibliotecă și să te poți să vină cineva după o carte, iar dacă nu vine, să încercăm să o facem fictivă, ca să rezeze norma de cititori. Cititorii trebuie atrași, educați, formați, prin prezentări de cărți, cîte în mod atractiv și în împrejurări potrivite. Prezentarea cărților nu trebuie făcută neapărat de bibliotecară. Pot fi invitați să facă medicul, profesorul, antrenorul, după profilul cărții care merită, într-adevăr, să fie popularizată.

★
După reorganizarea actualelor centre de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă, s-au stabilit obiective multiple, s-au îmbunătățit metodele de lucru, se fac numeroase instructaje, cursuri de reciclare cu directorii de cămine culturale și instructorii artistici. Căminele culturale au, în genere, baza materială asigurată. Totul pare pus la punct, dar cînd se

ajunge la o apreciere reală și critică, imaginea e mai puțin satisfăcătoare. Chiar și impresiile culese într-o singură zi indică nu o dată semnele unei atmosfere de apatie sau improvizare. E de ajuns ca directorul de cămin să fie „furat” de alte treburi sau să fie plecat din comună, ca activitatea culturală să înceteze pentru perioade destul de lungi. Rămîn la datorie radioul și televizorul, dacă nu a ars vreun condensator.

Cum se explică lipsa de continuitate în activitatea culturală și absența, constatată în nu puține locuri, a unui climat cultural și artistic complex? Să înregistrăm cîteva explicații propuse.

— „Atîta vreme cît nu vom reuși să ridicăm forțele locale, nu vom avea activitate culturală la sate la un nivel satisfăcător. Noi chiar dacă am fi cinci sute de metodiști, nu cinci, cîți sîntem acum, tot nu putem face treaba acelor care trăiesc și muncesc în sat. Directorii de cămine culturale trebuie aleși cu multă grijă dintre oamenii pricepuți pentru această muncă, oameni cu dragoste pentru comuna lor, pentru tradițiile locale. Ei trebuie stimulați material și moral, dar și controlați cu exigență de către forurile locale și județene. După părerea mea, ar trebui instituționalizată pregătirea de specialitate a directorilor de cămin. A fi director de cămin cultural trebuie să devină o meserie sigură, bine precizată, exercitată de oameni cu vocație” (*Silviu Rusu*).

— „În fiecare oraș există centre metodologice pentru directorii de cămine culturale. Aceste centre dirijează schimbul de experiență, asigură pregătirea instructorilor artistici, organizează acțiuni demonstrative. Dar activitatea culturală oscilează, de multe ori, între obiective propagandistice de moment și obiective care urmăresc cu adevărat educația estetică a masei. Și la drept vorbind, calitatea unei formații artistice depinde în cea mai mare măsură de cel care o pregătește. De aceea, se întîmplă, de multe ori, să nu urce pe scenă oamenii cei mai înzestrați. Se mai pierd multe talente din cauza unor alegeri pripite, de mîntuială. (*Mihai Gîngă*, inspector cu probleme de așezăminte de cultură — județul Botoșani).

★
— „După părerea mea, nivelul scăzut al vieții spirituale și culturale se datorează, nu o dată, participării sporadice și fără entuziasm a cadrelor didactice. Mulți profesori uită că ei nu sînt numai pedagogi, ci și intelectuali ai satelor, cu obligații morale față de oamenii printre care trăiesc. Uitați-vă la bătrînii din Osoi, unii trecuți de șap-

tezeci de ani, cum vin seara la cămin, cu bastonul într-o mînă și lanterna în cealaltă, pentru repetiție la cor, ca să vă dați seama ce înseamnă sentimentul participării la un act de cultură și mîndria păstrării unei tradiții locale”. (*prof. Const. Chirvase*).

— „Cunosc destul de bine satele din împrejurimile Hirlăului. Țăranii s-au schimbat foarte mult, gîndesc altfel, vorbesc altfel. Trebuie să-i ascultați ce întrebări pun și cum discută atunci cînd vine cîte o brigadă științifică cu o problemă care să-i intereseze. Dar activitatea culturală și de răspîndire a cunoștințelor este încă gîndită superficial, anacronic. Oamenii urmăresc la televizor toate emisiunile științifice, privesc liniștiți și curioși debarcările pe lună, iar noi îi adunăm, cîteodată, să le explicăm cum se produce ploaia. De altfel, sînt sătui de ședințe, mai ales că se mai în-

timplă să venim cu aceleași lozinci, vechi de 15—20 de ani. Există în momentul de față la sate un auditoriu matur, pregătit pentru orice fel de discuție și pentru variate forme de manifestare artistică. Cei care se ocupă de activitatea culturală trebuie să găsească forme noi de antrenare a oamenilor și să țină seama de noile realități. (*I. Lăcătușu*, student în anul II la Academia „Ștefan Gheorghiu”).

Ce ar mai fi de adăugat?

Pentru ca activitatea cultural-artistică să învingă superficialitatea și formalismul și să înregistreze saltul calitativ dorit de toți, trebuie antrenate toate forțele prezente în fiecare sat și corelate cu sprijinul continuu, eficient, pe care-l pot oferi instituțiile de cultură din oraș. Activitatea artistică la sate nu trebuie privită ca un scop în sine — mentalitate încă destul de răspîndită printre unii acti-

viști culturali — urmărindu-se numai înjghebarea unor formații în vederea concursurilor și raportarea la „centru” a realizărilor. Manifestarea artistică nu-și atinge ținta, nu are sens, dacă nu are în vedere publicul, educarea și atragerea lui într-un „dialog” de durată, participînd astfel la ridicarea nivelului de cultură al întregii comunități.

În sfîrșit, două propuneri în perspectivă :

— crearea unei forme de învățămînt artistic, postliceal, pentru pregătirea animatorilor culturali (instructori artistici, metodiști, directori de cămine și case de cultură etc.).

— profesorii de română, primii solicitați pentru activități culturale-artistice, să fie pregătiți încă din facultate pentru exercitarea competenței a muncii de instruire a unei formații (echipă de teatru, brigadă de agitație ș.a.).

L. VOLOVICI

3. Din fericire, satul începe să fie pretențios

Zi de vară împlinită.

Intreaga suflare a satelor e în cîmp, la seceriș. Combinatele și-au început plimbările pe marea de spice. Camioane și remorci doldora de saci gonesc pe șosele. Cuprinși de febră, oamenii vorbesc mai tare, se mișcă mai repede. La primării doar vreun secretar cu statistici în față; la sediile cooperativelor agricole vreun contabil; la școală vacanță, la căminul cultural pustiu. Cu toate acestea, circulînd prin comune, observînd așezările și schimbînd puține cuvinte cu unii oameni, îți poți da seama de saltul material realizat de satul nostru în acești ultimi ani. Iată, la Nicolae Bălcescu — Botoșani investițiile acestui an însumează 3.437.000 lei iar cheltuielile pentru sectorul social-cultural-sănătate urcă la 1.771.800 lei. Primarul Marin Burlacu are o listă impunătoare privind forța economică a comunei: mărfuri distribuite prin magazine, case noi, mobilă, televizoare. Televizoare? pare a se mira secretarul Vasile Rudeanu. Există la noi casă fără televizor? Nu cred să existe, confirmă și Mihai Manolache, președintele cooperativei agricole. Totuși constatăm că există: căminul cultural. Are unul vechi, defect de cînd se știe. Și o bibliotecară, Maria Gaspar, plecată nu la seceriș ci pe undeva, pe-acasă.

Și doar comuna e foarte bogată!

La Todirești — Iași primarul V. Porcilescu e mulțumit de ac-

tivitatea căminului cultural condus pe Paul Emil Guțu și de munca bibliotecarei Maria Budeanu. Trecem de la Stroești la Todirești. Căminul cultural închis, bibliotecara plecată la Iași, singurul aflat în sat ar fi paznicul care e și operator de film. Ultima activitate: „Capra cu trei iezi”, prezentată vineri 20 iulie de către formația de păpuși a Casei de cultură Pașcani. Cum a fost? Medicul Eugenia Știrbu de la dispensar zîmbește. „Tare bine ne-ar prinde o acțiune pe linie de cămin în sprijinul combaterii mortalității infantile, cu sfaturi pentru mame. Capra din poveste avea mare grijă de iezi”, propune docto-rița.

Todireștii au un cor de 120 persoane și o formație de dansuri; au și o formație de flueriș. Primele două sînt instruite de doi profesori din Iași, numai ultima e condusă de moș Costache Irimia din sat. Cei de ia Iași sînt aduși, cînd e nevoie, cu mașina. Probabil nevoia e în funcție de prezentarea la faza de concursuri.

Comuna e frumoasă și are perspective promițătoare.

— Ridicarea vieții spirituale a satului trebuie începută din uzine, unde muncesc mii de navetiști, deci oameni locuind în perimetrul rural, e de părere tov. D. Rusu, directorul Casei de cultură din Suceava. În toate acțiunile noastre avem în vedere acest contingent care pendulează între sat și oraș. Pentru ei mai ales am proiectat un club al tineretului care să le organizeze timpul liber.

— Activitatea cultural-artistică de la orașe și sate depinde de pregătirea instructorilor, e de părere tov. George Mihalache, directorul Casei de cultură din Roman. În privința aceasta școlile populare de artă rămîn mereu datoare. Ce se întîmplă cu absolvenții lor? Unde dispar? Or, avem mare nevoie atît de instructori, cît și de buni executanți. Casa noastră a inclus în activitatea cercurilor și locuitori ai comunelor limitrofe orașului. Cam atît.

★
O discuție largită cu metodiștii Centrului județean Neamț de îndrumare a creației populare, respectiv Th. Melinte, Ion Apietrei, Gh. Brăescu, Tiberiu Uță și Gh. Diaconu. La Neamț vorbește de o organizare sistematică a variatelor acțiuni ce urmăresc formarea omului din societatea socialistă multilateral dezvoltată, în lumina Plenarei din noiembrie 1971, acțiuni dezvoltate prin cercuri create în sfera căminelor culturale și prin formații. Ele vizează toate laturile construcției socialiste (politică, juridică, morală, patriotică, științifică, economică, estetică și ridicarea nivelului profesional) prin activitatea dedicată educației cultural-artistice a masei. Prin cercuri se urmărește nu numai permanentizarea acțiunilor artistice, ci și inițierea publicului în problemele de artă pentru a-l face mai receptiv. Urmează expoziții de artă plastică ale amatorilor, circa 50 în 1973,

32 în 1973 (Dobreni, Roznov, Tazlău, Agapia, Girov, Grumăzești), expoziții de artă populară pe plan local (Sagna, Girov, Vișoara, Pingărați, Tarcău) nu prin contribuția muzeelor ci prin piese depistate în lăzile sătenilor, spectacole, concerte și, în fine, mari manifestații cu caracter folcloric, precum cele de la Războieni și Ceahlău. Corolarul activităților județene ar fi participarea la festivaluri de amploare națională și internațională, de pildă în toamnă la Gorizia (Italia).

În consecință, judecată de la centru, activitatea se desfășoară ca un mecanism bine pus la punct. Deplasările efectuate în județ ne prilejuiesc sublinierea activității privind toate satele componente ale comunei (Virgil Cojocaru — comuna Cordun); preocupări pentru modernizarea mijloacelor (epidiascop, stație de amplificare, magnetofon, picap) la Ion Agavriiloaie com. Piatra Șoimului; dozarea acțiunilor pentru toate categoriile de populație (femei, tineri, brigăzi în C.A.P.) la Mihai Gavriliiu — com. Gîrcina; organizarea de simpozioane de ținută deosebită pe teme de estetică la Ioan Popescu — com. Girov.

Cu toate acestea, Neamțul ca și celelalte județe (Iași, Vaslui, Botoșani, Suceava) ne conduce spre o serie de considerații ce pot fi rezumate :

— Caracterul de permanență pentru acțiunile culturale și artistice nu e asigurat. Și aceasta nu numai în vacanța școlară, cînd sînt plecate cadrele didactice, ci chiar în timpul anului. Nu peste tot se merge la organizarea științifică a muncii, preferîndu-se improvizatiile sau cîteva acțiuni cu notă spectaculară, fotogenică.

— Prea slab interes pentru munca aceasta din partea celorlalți factori din comună (medici, ingineri, economiști), care uită că activitatea culturală e o sarcină generală, o necesitate.

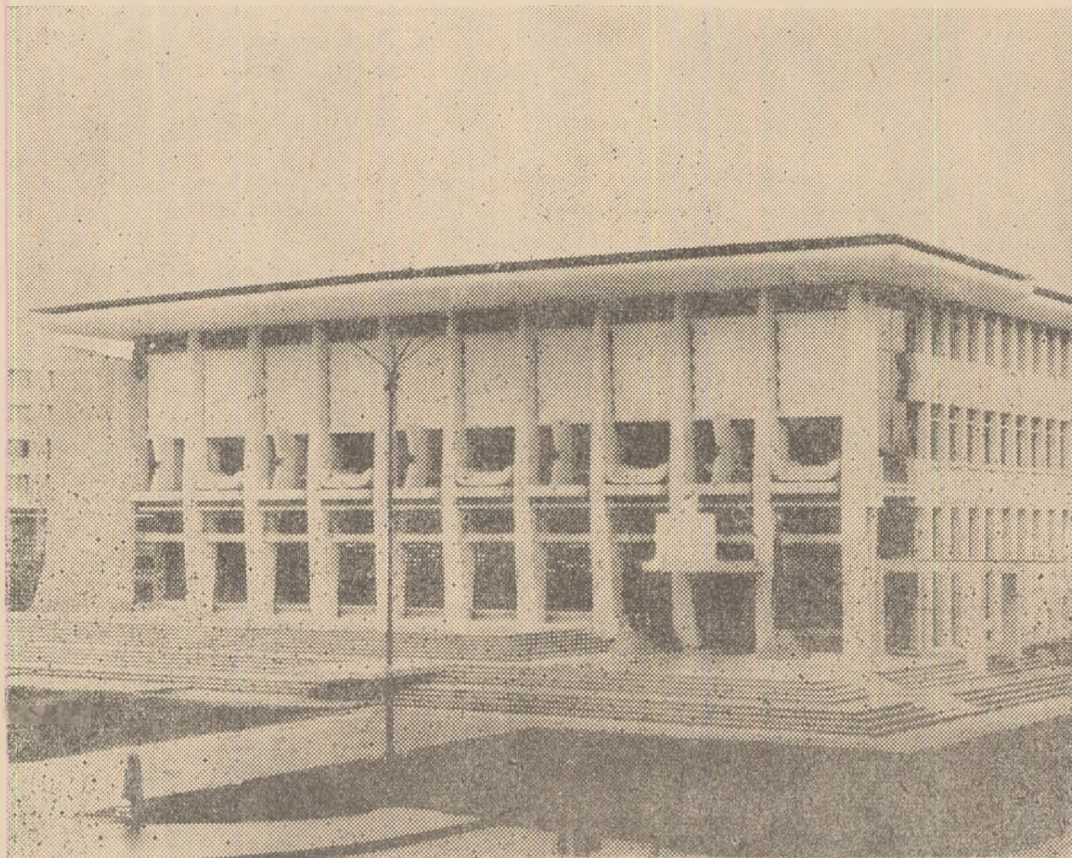
— În pas cu modernizarea satelor (urbanizare) să fie modernizate și mijloacele acestor acțiuni. Nu mai putem merge pe dădăceală și expuneri obositoare, e momentul să ne perfecționăm. Auditorul sătesc începe din fericire să fie pretențios.

— Să pedalam pe autentic și original. Deci, investigări folclorice și etnografice în aria respectivă. Să se inițieze reconstituirea unor piese folclorice părăsite și readucerea în circulație a „faptelor” folclorice valoroase.

— Influențarea producției artistice prin aprobarea prototipurilor și încurajarea creației.

Și ca o trăsătură ultimă: în scurt timp satul nu ne va mai pune probleme speciale privind climatul spiritual, el preconfigurîndu-și un profil de centru urban agricol. Aceasta e însă faza cînd are cea mai imperioasă nevoie de îndrumare tutelară a orașului. Să i-o oferim din plin.

AI. ARBORE

Casa de cultură din Suceava.

FILOZOFIE ȘI DEMOCRAȚIE

(continuare din pag. 1)

ptate și libertate, dreptul său la gândire și crea-
Dimpotrivă, umanismul și democratismul s-au
pletit organic în dezvoltarea culturii, a gândirii so-
l-politice progresiste și filozofiei.

Dacă democrația dă viață în politică unei con-
cții umaniste, de încredere în om, în capacitatea
de dezvoltare și creație, despotismul și formele
democratice de guvernare au la bază, implicit sau
plicit, o atitudine disprețuitoare și de neîncredere
om. „Singurul principiu al despotismului, arată
arxeste disprețul față de om, omul dezumanizat...”
Marx — F. Engels, *Opere*, vol. 1, E.S.P.L.P., Buc.,
17, p. 374).

Problema raportului dintre filozofie și democrație
care o supunem atenției nu este o chestiune de
eculație, o relație de apropiere inventată sau o le-
tură întâmplătoare. Ea a preocupat, de altfel, pe
erii autori și gânditori. Filozoful belgian Léopold
am dezbate această problemă în cartea sa *Demo-
tie et marxisme* (Bruxelles, 1969), dintr-un unghi
vedere, însă, după părerea noastră, pronunțat su-
ectiv. El pledează pentru „democratizarea” filozofiei
epoca noastră dar soluția democratizării filozofiei
găsește în eliberarea ei de ideologie. Asocierea fi-
lofiei cu ideologia ar împiedica, după opinia sa,
ndirea liberă, democratizarea filozofiei. Argumentul
us este că filozofia, spre deosebire de știință, este
explicație personală, individuală. O filozofie nu se
finește, după părerea autorului, printr-un conținut
ume sau adevăr determinat, ci mai curând printr-un
mportament, ea fiind „interioritate, subiectivitate”,
flexie interioară, o imanentă „prisă de conscience”
ependentă față de viața socială și politică. Filo-
fia nu mai este astfel o concepție asupra lumii, un
eltanschauung, o ideologie.

Istoria filozofiei demonstrează că filozofia nu poa-
fi concepută independent de ideologie, aceasta fi-
d reflexul frământărilor sociale și politice, al stă-
or de spirit și mentalităților proprii comunităților
ciale și naționale, reprezentând o formă a conștiin-
sociale și nu numai o personală „prisă de cons-
cience”. Misiunea filozofului nu este de a se sustra-
timpului său, de a se plasa în afara sau deasupra
ocii sale, deasupra claselor sociale, cum consideră
opold Flam. Interesându-se de om, filozoful nu
ate fi indiferent la situația acestuia în sistemul
oducției și vieții politice, nu poate face abstracție
apartenența sa de clasă, nu se poate adresa doar
ividualităților și niciodată mulțimilor, cum pre-
de Flam.

Ce poate însemna eliberarea filozofiei de ideolo-
e? Înseamnă în fond privirea acesteia din funcția
menirea ei socială, de legătura ei cu politica, cu
asele, cu clasele sociale și societatea în ansamblu,
ru de altfel imposibil. Oricât de „antropocentrică”
„subiectivă” ar fi reflecția filozofică, omul, perso-
litatea și subiectivitatea sa nu pot fi înțelese în
e, ca o pură interioritate, ci prin raportarea lor la
ne, îndeosebi la mediul social-istoric în care ele
modelează, pentru că, prin însăși esența sa, *omul*
*te o ființă socială, el este deopotrivă și social și in-
ividual, creație de sine și un produs social.* Filozo-
ca viziune despre om și univers, exprimă, de a-
ea, alături de rezonanța în acest plan a personalității
filozofului, și o atitudine de poziție socială.

Problema care se pune nu este dacă filozofia are
funcție ideologică, aceasta fiindu-i inerentă, ci, ca-
este sensul social al funcției sale ideologice — pro-
esist sau reacționar?, dacă această funcție are un
racter deformativ, alienabil și fetișizant pentru in-
vid și societatea respectivă, reprezentând o „conș-
nță falsă”, sau unul demistificator și clarificator,
nd conștiința de sine reală, adevărată și lucidă?
easta depinde în mod preponderent de poziția de
asă, de forțele sociale la care se raportează filozo-
l respectiv, fapt ce se petrece de multe ori inde-
ndent de intențiile subiective ale gânditorilor.

Fără a se identifica total cu ideologia, filozofia are
caracter ideologic și prin multiplele sale interre-
ții cu celelalte forme ale conștiinței, culturii și
acțiilor sociale, cu conștiința și acțiunea politică,
orală, arta, religia și știința. Filozofia, prin izvoa-
le și finalitățile sale, este strâns legată de politică.
rindul ei politic, în funcție de caracterul ei pro-
esist sau reacționar, predispune, stimulează o anu-
tă filozofie. Ordinea democratică emană o filozofie
dragostei de om, o viziune optimistă, de încredere
rațiune și în forțele sale.

Esența critică sau „opozitională” a filozofiei nu are
mic comun cu nihilismul și negativismul abstract,
solut și unilateral. Filozofia marxistă, filozofie „cri-
ă și revoluționară”, prin întregul său spirit, are o
lentare constructivă, determinată, suportul său de
asă fiind forțele progresiste ale lumii contemporane
frunte cu clasa muncitoare — care se situează în
ele noastre în fruntea luptei împotriva orînduirii
drepte și devenită nerațională, pentru a construi o
me nouă, lipsită de exploatare și alienare umană.
vorbii despre o opoziție în sine a filozofiei și de-
ocrației față de societate și a nu lua în seamă ca-
cterul și direcția în care acționează diferitele clase
ciale și partide politice într-o lume ca a noastră, de
rigă înfruntare a forțelor progresiste și reacționare,
seamnă a aborda într-un mod foarte abstract, rupt
realitate, problema caracterului critic și opozițio-
l al filozofiei și democrației. Aceasta nu duce nici-

decum la democratizarea filozofiei ci-i poate dăuna
prin nediferențierea între un regim democratic și u-
nul nedemocratic, între forțele progresiste și cele re-
acționare. Indiferențismul ideologic și valoric are u-
neori drept consecință relativismul politic extrem,
justificarea actelor unor forțe reacționare, după dic-
tonul: „totul este permis”.

Relația strânsă dintre filozofie și democrație rezultă
și din faptul că democrația, ca mod de optimizare a
acțiunilor social-umane, a implicat întotdeauna și
implică, mai ales astăzi, un sistem pozitiv de valori,
pe care numai filozofia i-l poate oferi. Perspectiva
axiologică este, și filozofiei și democrației, consub-
stanțială. Principiile democrației reprezintă ele însele
valori, năzuințe și idealuri care își găsesc reflex în
filozofie.

Valorile morale pozitive se răsfrâng ca într-un foc-
car în actul democratic. Democrația nu este „indife-
rentă și binelui și răului”, fără nici un punct de sprin-
jin valoric, așa cum considera N. Berdiaeff; ea nu
poate ființa într-un imperiu „dincolo de bine și rău”
(*Un nou ev mediu*, Sibiu, 1936, p. 146). Dimpotrivă,
formele democratice de organizare statală și socială
au promovat totdeauna o morală progresistă, înaintă-
tă, spre deosebire de cele despotice, pentru că baza so-
cială de constituire a guvernării democratice este mult
mai largă, chiar în cadrul aceleiași orînduirii. Con-
trar celor afirmate de Berdiaeff, democrația, ca fe-
nomen politic, este încărcată de dimensiuni valorice,
tipul de democrație fiind strâns legat de sistemul va-
lorilor orînduirii respective, în special de cele poli-
tice și morale, ea însăși impunându-se și ca o valoare
de acest ordin.

Democrația socialistă asimilează și promovează nu
numai valorile moral-politice și ideologice, ci și pe
cele de ordin cognitiv — respectarea deplină a adev-
vărului, spiritul de obiectivitate în aprecierea oame-
nilor și faptelor, un înalt grad de cunoaștere exactă
a realității. O serie de forme democratice de condu-
cere adoptate în România cum ar fi instituționalizarea
conducerii colective, în toate unitățile economice și
social-culturale, dialogul permanent al conducerii par-
tidului comunist și statului nostru socialist cu poporul ur-
măresc și o mai bună fundamentare științifică a decizi-
ilor, cunoașterea „la fața locului” a realităților și evi-
tarea unor greșeli și erori, ale subiectivismului, și
voluntarismului. Democrația, arată președintele Con-
siliului de Stat al României, Nicolae Ceaușescu, re-
prezintă „un factor esențial, fără de care nu se po-
te asigura o conducere justă. Consultarea cu colecti-
vele de oameni ai muncii, cu muncitorii, țărani, in-
telectualii, cu toate categoriile sociale, cu activul de
partid și de stat, cu oamenii muncii — români, ma-
ghiari, germani și de alte naționalități — constituie
o condiție obligatorie pentru cunoașterea cerințelor
dezvoltării sociale, o verificare în practică, jos, în
mijlocul maselor, a justeții politicii partidului și gu-
vernului nostru”. Participarea democratică la condu-
cerea societății socialiste presupune în mod organic
cunoaștere, informație și conștiință lucidă și rațională
din partea forțelor politice, a subiectului fundamental
al democrației — poporul. Democrația socialistă se
sprijină pe analiza obiectivă a realităților, a țelurilor
și mijloacelor, pe concordanța dintre acestea, presu-
pune ca un aliat firesc adevărul și numai adevărul
și este incompatibilă cu orice formă de mistificare a
realităților.

Filozofia marxistă își dezvoltă spiritul critic în
împrejurări noi în orînduirea socialistă. Spiritul critic
al filozofiei marxiste nu poate fi exercitat în afa-
ra unei cercetări obiective a realității, a recunoașterii
și studierii contradicțiilor sociale specifice fiecărei
etape de dezvoltare a societății noastre, căci în cer-
cetarea societății ea „pornește de la premisele reale și
nu le părăsește nici ur. moment”. Rolul filozofiei este
esențial în societatea socialistă, constituind instru-
mentul teoretic și metodologic al factorilor politici
îndeosebi, pentru sesizarea și analiza dialectică a rea-
lităților, a contradicțiilor care apar și pentru găsirea
soluțiilor rezolvării lor. Soluționarea contradicțiilor
va constitui întotdeauna o sarcină a acțiunii practi-
ce, ajutată de filozofie și teorie în genere. În felul
acesta, filozofia nu-și va epuiza rosturile în viața
socială iar instaurarea democrației și adincirea ei re-
prezintă o modalitate a rezolvării contradicțiilor apă-
rute în societate.

Filozofia își exercită în acest mod funcția ei cri-
tică și transformatoare în socialism, se unește și îm-
pletește cu critica socială la adresa vechiului și ru-
tinei, a tot ceea ce frânează dezvoltarea noastră și
potențează, conștientizând pentru oameni, pentru po-
por, tot ceea ce-i stimulator și dinamizator, forțele
motrice ale progresului nostru multilateral.

Lupta pentru democrație în zilele noastre se des-
fășoară în condițiile profunde revoluții tehnico-știin-
țifice, cu consecințe nebănuite pentru om și societate,
care pot naște noi forme de alienare, inclusiv politi-
că. Filozofii și politologii au tras un semnal de a-
larmă împotriva pericolului tehnocratismului pentru
democrație. Filozofia, arată Pierre Ducassé, reprezintă
„agentul tradițional al legăturii și informației reci-
proce între lumea valorilor politice, artistice sau
religioase și cel al științei, poate deveni instrumentul
unui dialog între aceste lumi și lumea complexă a
tehnicienilor...”. (*Technique et technocratisme chez Comte
et chez Platon* în vol. *Politique et technique*, Paris,
1958, p. 250). Democrația socialistă, în procesul perfec-
ționării ei, trebuie și ea să rezolve o contradicție rea-
lă — dintre specializarea și competența înaltă ceru-
tă de munca de conducere și necesitatea socială a
participării maselor la acest act. La rezolvarea ace-
stei contradicții, educația filozofică și politică, atât a
cetățenilor cât și, în primul rând, a specialiștilor, a
celor cu funcții de conducere este dintre cele mai
importante. În România se acordă, și din acest mo-
tiv, o mare importanță educării în spiritul filozofiei
marxist-leniniste a specialiștilor, a tuturor oamenilor
muncii. Aceasta se impune și prin faptul că deciziile
democratice în economie sau oricare alt domeniu,
formează o unitate între elementele de ordin profe-
sional și cele politice și sociale.

REVISTA POLITICĂ - o pres- tigioasă publicație suceveană

Presă literară și politică românească din secolul
al XIX-lea și primele decenii ale secolului al XX-lea
a fost supusă în ultima vreme unor investigații siste-
matice din partea cercetătorilor, elaborându-se o serie
de studii monografice valoroase.

Cea mai mare parte a acestor studii sînt dedicate
principalelor ziare, reviste și gazete din România ve-
che și Transilvania. Cu privire la activitatea publi-
cistică desfășurată pe meleagurile „Țării de Sus” s-a
scris însă foarte puțin.

A existat mult timp prejudecata, și ea continuă să
persiste în parte și astăzi, că publicațiile sucevene ar
fi de valoare mediocră și lipsite de o ideologie călăuzi-
toare proprie. Această opinie se datorește în primul
rînd faptului că revistele din aceste părți au fost
apreciate aproape în exclusivitate din punctul de ve-
dere al valorii lor literar-artistice — domeniu în care
pe drept cuvînt nu au excelat. Analizîndu-le însă, prin
prisma conținutului ideatic, a scopurilor imediate și
de perspectivă, precum și a urmărilor concrete pe care
le-au avut asupra poporului, putem afirma că publi-
cațiile sucevene nu au fost cu nimic mai prejos decît
surorile lor din alte centre. Revistele apărute
pe meleagurile Țării de Sus au existat în primul rînd
ca tribune de luptă, ca mijloace de răspîndire a cul-
turii și de ridicare a conștiinței politice și naționale,
și abia în al doilea rînd ele au existat ca promoatoare
ale valorilor literar-artistice. Numai analizîndu-le din
acest punct de vedere putem să le stabilim adevăratul
rol pe care l-au avut în contextul vieții social-poli-
tice și culturale a vremii în care au apărut.

O publicație de acest fel a apărut la 15 mai 1886
în vechea capitală a Moldovei — orașul Suceava — și
se intitula „Revista politică”. Ea reprezenta răsunetul
acelei mari mișcări culturale și politice declanșate în
ținuturile Bucovinei, începînd cu cel de-al VII-
lea deceniu al secolului al XIX-lea. Fiind editată
de intelectuali entuziaști, cu dragoste față de popor,
„Revista politică” — prima gazetă suceveană, — prin
bogatul conținut de idei și țelurile înalte pe care le-a
urmărit, avea să devină organul de presă sucevean re-
prezentativ de la sfîrșitul sec. al XIX-lea și începutul
sec. al XX-lea.

Ea a cunoscut două perioade de apariție, la 20
de ani una de cealaltă. Prima apariție, care este și
cea mai importantă, se încadrează între 15 mai 1886 —
1 aprilie 1891. Cea de-a doua este mult mai scurtă
(16 oct. 1910—10 ian. 1911) și se plasează într-un cadru
istoric nou, deosebit de cel de la sfîrșitul sec. al
XIX-lea.

Animatorul revistei a fost vestitul avocat și isto-
ric Tudor V. Stefanelli. Deținînd funcția de prim-re-
dactor, el a publicat aproape în fiecare număr articole
pe teme sociale și politice. O activitate prestigioasă a
desfășurat și folcloristul Simion Florea Marian, mem-
bru de frunte în majoritatea societăților culturale bu-
covinene. În calitate de administrator al publicației
și redactor al rubricii ei literare, a acționat pentru
orientarea tematicii articolelor spre problemele majore
ce frământau marea masă a poporului. În concepția
sa, „Revista politică” trebuia să devină o tribună de
luptă atît pentru suceveni cît și pentru toți ro-
mânii aflați sub stăpînirea austro-ungară. Prin-
tre colaboratorii statornici ai publicației sucevene
amintim, de asemenea, pe Ștefan Ștefureac, Ierachie
Porumbescu — tatăl renumitului compozitor Ciprian
Porumbescu, — istoricul Dimitrie Dan, scriitorii V.
Bumbac, Olimpia Iliuț, Avrechi Macovei și un mare
număr de profesori și învățători de la sate. Ei au scris
studii valoroase în care au ilustrat slaba preocu-
pare a autorităților habsburgice pentru dezvoltarea
învățămîntului și răspîndirea culturii în rîndul poporu-
lui de jos. Unele din articolele lor, după ce au fost
publicate în paginile „Revistei politice” sau în alte
periodice românești, au fost retipărite în broșuri se-
parate și răspîndite gratuit în rîndul țărănilor.

Programul „Revistei politice” a fost deosebit de
curînzător. Colaboratorii publicației își propuneau să
militeze pentru unitatea celor asupriți și „să ridice
cu hotărîre glasul acolo unde se întreprinde ceva în
detrimentul poporului”. Pentru realizarea unității în-
tregii populații din ținuturile „Țării de Sus”, aflată
sub stăpînirea habsburgică, „Revista politică” și-a pro-
pus să acționeze constant și pentru colaborarea dintre
români și celelalte naționalități. Înfăptuirea acestui
obiectiv ar fi subminat principiul imperial „divide et
impera” — mijloc principal de menținere și adincire
a dominației habsburgice.

În ceea ce privește căile de luptă, colectivul de
redacție al „Revistei politice” militează pentru cele
legale, ce caracterizau de altfel întreaga mișcare cul-
turală și politică din acea vreme. Limitate din punct
de vedere al eficienței lor imediate, formele de luptă
în „marginile legilor” dădeau totuși posibilitatea atra-
gerii celor mai diverse categorii sociale, chiar și o
bună parte a funcționarilor din administrația de stat
la o acțiune comună pentru propășirea populației ro-
mânești. Prin reliefarea neajunsurilor și a piedicilor
întîmpinate de popor în procesul de emancipare cul-
turală și politică, colaboratorii „Revistei politice” cău-
tau să atragă atenția autorităților habsburgice asupra
problemelor vitale ce frământau populația românească
din această regiune, cerînd înfăptuirea unor reforme.

O pondere mare în preocupările revistei aveau
problemele referitoare la drepturile politice ale popu-
lației românești din cadrul monarhiei habsburgice. În
concepția intelectualilor suceveni, propășirea politică
se putea realiza numai dacă poporul era luminat din
punct de vedere cultural. Pentru realizarea acestui
obiectiv au fost dezbătute adesea aspecte legate de so-
cietățile culturale, științifice, învățămînt, folosirea lim-
bil române ca limbă de cultură și în general toate ele-
mentele în măsură să evidențieze procesul de ridicare
culturală a poporului. Punînd accentul pe laturile poli-
tică și culturală, colaboratorii „Revistei politice” n-au
pierdut din vedere nici chestiunile sociale, economice,
juridice, religioase, relație sucevenilor cu toți
românii, situația politică și economică interna-
țională ș.a. Se poate afirma că cele mai importante
aspecte din viața sucevenilor și-au găsit un ecou co-
rrespunzător în coloanele publicației sus menționate.

Apărută dintr-o necesitate adinc resimțită de popu-
lația suceveană, „Revista politică” a depășit cadrul ini-
țial conceput ca un modest „început”. Găzduind în pa-
ginele ei articole ale intelectualilor din toate provinciile
românești, publicația suceveană a constituit o tribună
de luptă pentru toți românii aflați sub stăpînirea aus-
tro-ungară. Ea a reprezentat în același timp un loc de
întîlnire a tuturor celor care prin sorierile lor militau
pentru desăvîrșirea statului național român.

M. LAZAR

Din lirica expresionistă germană

GEORG HEYM (1887-1912)

lui hölderlin

Pină și tu ai murit, tu, fiu al primăverii?
Tu, a cărui viață fusese asemeni
unei flăcări sonor strălucind în criptele nopții din care
oamenii căutau mereu dar zadarnic
ieșire și eliberare?

Te-ai stins. Căci nesăbuit apucaseră aceștia
după flacăra ta atât de curată
și-au stins-o, acestor brute pururea fiindu-le
odjoasă marea.

Nestirșită durere
a pogorît Moira pe gingașul, vibrîndul
tău spirîl,
apoi Dumnezeu i-a înfășurat fiului său cuvios
eșarță întunecată în jurul martirizatăului cap.

GEORG TRAKL (1887-1914)

o seară de iarnă

Cînd zăpada cade la fereastră,
lung zvonește clopotul de seară,
pentru mulți e masa-ntinsă
și e casa plină de belșug.

Cel plecat în pribegie, înspre poartă
vine pe cărări întunecate.
Pomul mîlelor dă flori de aur,
sevă răcoroasă din adînc.

Peregrinul intră liniștit în casă;
chinul împietrise pragul.
Și deodată, în lumina pură
strălucește piinea, vinul de pe masă.

ERNST STADLER (1883-1914)

lover's seat

Seara am coborît pe abruptele
drumuri de dună acoperite cu verzi tuișe.
Te odihneai strîns lipit de mine.
Stînca de cretă își avînta sclipitoarele păsări
peste marea adîncă.

Aici, unde stînca
în brusca lăcomie a morții se pleacă în gol
Odinioară doi îndrăgostiți lunecaseră
în molatecul pat albastru

Departa răsună brizantii,
între săruturi ascult legenda pe care
Gura ta rîzînd mi-o spune în seara
încînsă a verii.

Totuși adînc aplecîndu-mă
îți văd fața încremenind în fericire
Și înăbușita melancolie așteptînd
îndărătul sprincenelor tale și apropiatul slîrșit.

GOTTFRIED BENN (1886-1956)

circuit

Singurateca măsea a unei prostituate,
care a murit necunoscută,
avea o plombă de aur.
Celelalte au ieșit ca-n urma unei pașnice
învoielii.
Pe asta a smuis-o paznicul cadavrelor,
o lăasă amanet și apoi pleacă la dans.
Căci, spunea el,
numai pămîntul trebuie să devină pămînt.

ELSE LASKER-SCHÜLER

(1869-1945)

nostalgie

Nu cunosc limbajul
acestei țări răcoroase
și nu-i pot face pasul.

Nici norii lunecînd înainte
nu-i pot tilcui.

Noaptea-i o regină clandestină.

Mereu sînt nevoită să mă gîndesc
la pădurile faraonilor
și sărut imaginea stelelor mele.

Buzele mele au și început să lumineze
și rostesc depărtarea,

și sînt o colorată carte cu icoane
așezată pe genunchii tăi.

Dar chipul tău țese
un văl de lacrimi.

Păsările mele sclipitoare
sînt smulse din corali,

lingă gardurile grădinilor
împietrește cuibul lor moale.

Cine miruiește moartele mele palate —
ele sprijineau coroanele strămoșilor mei,
rugăciunile lor se scufundaseră în riul cel sfînt.

În românește de
Petre STOICA

Henri H. CATARGI :

„Stradă la Balçik”

Convorbire cu L. BOLLE, profesor la Universitatea din Louvain

Red.: — Putem evita întrebările banale?

L.B.: — De ce să evităm banalul cu orice preț? Temele marii poezii sînt banale.

Red.: — Care sînt, după dv., cei mai importanți poeți francezi contemporani?

L.B.: — Imi place Henri Michaux care e, de altfel, de origine belgiană, unul din pușinii care, astăzi, a evitat prețiozitatea care amenință, în fiecare epocă, poezia franceză. Nici Mallarmé, nici Valéry, nici René Char nu au putut s-o evite; Verlaine, dimpotrivă, este simplu, de o simplitate nemaiîntîlnită. Michaux este foarte cunoscut de către poeții americani (de Allen Ginsberg, spre exemplu); ei îl apreciază foarte favorabil și îl consideră drept unul din cei mai moderni poeți.

În legătură cu aceasta, voi adăuga că poezia americană actuală este una dintre cele mai semnificative. Mă gîndesc la poezii beatnik, dar și la un poet californian încă puțin cunoscut, Jack Spicer. A murit în urmă cu cîțiva ani, înainte de a împlini 40 de ani, căzînd în cabina unui ascensor, după ce băuse prea mult whisky. De altminteri, nu a făcut nimic pentru a cuceri gloria. În antologia The New American Poetry, publicată la New York, în „Grove Press”, ci-

tim la rubrica notelor biografice: „nu-i place să-și vadă scrisă propria viață. Născut la Hollywood în 1925. Cei care doresc și alte informații îl pot găsi la The Place, 1546 Grant Avenue, San Francisco”. A refuzat totdeauna să lucreze la altceva decît la poemele sale.

Red.: — Ce credeți despre problemele de metodă în critica literară actuală?

L.B.: — S-ar putea rezuma astfel problema: lectura și interpretarea „științifică” a textului sînt oare posibile? Structuralismul marchează un efort pentru a ajunge la rigoarea științifică (să sperăm că nu va fi rigor mortis!). El adoptă sau imită limbajul (sau limbajele), metoda (sau metodele) lingvisticii (El se inspiră și din formalismul logicii simbolice). Dar, tocmai aici e problema, în lingvistică sînt mai multe limbafe și mai multe metode: vocabularul, conceptele, teoriile se schimbă repede; literații încearcă să urmeze mișcarea, sufocîndu-se! E ca și cum, într-o bătălie, un general ar schimba în fiecare zi marca tururilor. Mai mult încă: lingviștii, etnologii, specialiștii în hermeneutică își pun și ei problema metodei: și-au dat seama că, după modalitatea întrebării puse în timpul unei experiențe (sau cercetări), răspunsul se schimbă. „Faptele” sînt oarecum plastice și, ca și un om supus la tortură, pot să răspundă foarte ambiguu.

Teoria literară a fost la început dependentă de conceptele gramaticilor și a retorilor antichității, concepte a căror origine filozofică a fost mult timp necunoscută: legături strînse unesc gîndirea greacă și limba greacă. Astfel, a cere lingvisticii, cum fac structuraliștii literari, o cauțiune pentru a sprijini rigoarea științifică în analiza textelor poetice, înseamnă a nu vedea că această rigoare, în mod paradoxal, e încă fluidă, că se sprijină ea însăși pe niște prejudecăți, pe niște pre-supoziiții metafizice ne-enunțate. În sec. al XIX-lea, critica literară a devenit istorie literară, fiindcă metafizica s-a identificat cu istoria metafizicii (Hegel). În fond, teoria literară este totdeauna supusă influenței filozofiei dominante dintr-o epocă. Astăzi ea caută „garanția” noii lingvisticii, a noii logici. Lucru curios, ca și teoria matematică a ansamblurilor (care s-a născut dintr-o reflecție asupra claselor aristotelice) teoria literară caută, cu Todorov, să reinnoiască problema genurilor! E o modă! Dar, aprioric, nu sînt împotriva acestei mode.

La începutul secolului, marele matematician Henri Poincaré declara: „Logistica nu mai este sterilă: ea generează contradicția”. Totuși, astăzi în Franța, teoria mulțunilor se credă copiilor. Nu știu însă cu ce rezultate! În orice caz, aceste mișcări corespund unei puneri în discuție a fundamentelor tuturor științelor și disciplinelor literare.

Red.: — Ce puteți să ne spuneți despre vizita dv. la Iași?

L.B.: — Mai întii, am fost profund impresionat de ospitalitatea româneas-

că, atît cea oficială, cît și cea particulară, de primirea călduroasă care mi s-a făcut. Am fost impresionat și de activitatea culturală care se desfășoară la Universitatea din Iași, de interesul cu care este urmărită revista CRONICA, de calitățile literare ale revistei. Am constatat cu plăcere cum, într-un număr mai vechi, un articol era dedicat suplimentului literar de la Journal de Genève și raporturilor culturale dintre Elveția franceză și România. Acolo am văzut numele unor poeți prieteni din Geneva, numele magistrului meu Marcel Raymond și ale condiscipolilor Starobinski și Rousset.

Am avut o deosebită plăcere să mă întîlnesc cu dl. Al. Husar, șeful catedrei de literatură universală, cu celelalte cadre didactice de la catedră. Primirea a fost foarte cordială și am schimbat păreri, sper, fructuoase. Astăzi, literatura comparată, ca și alte discipline cu caracter istoric, este pusă la îndoială. Totuși, importanța sa culturală este neprețuită. Numai ea oferă o perspectivă panoramică a literaturilor. Nu e cazul să o acuzăm de „cosmopolitism”, un comparatist trebuie să se dezvolte în „comprehensiune”, ca și în „extensiune”.

Nu vreau să uit, în încheiere, vizita făcută la Institutul agronomic, unde am fost primit extrem de cordial de dl. profesor Cocea. Un moment, printre altele, alte momente frumoase, în Moldova, în Bucovina, la București.

Convorbire realizată de
M. TUDOR

ABSENȚE NEMOTIVATE

Învierea covârșitoare exercitată de primele lecturi asupra conștiinței, a caracterului, a idealurilor tinerei generații este un fapt bine cunoscut, verificat practic de fiecare existență în parte. Setea de cunoaștere a celor tineri, sensibilitatea lor deosebită, imaginația debordantă implică răspunderea părinților, a educatorilor, a scriitorilor, editorilor. Și nu numai a lor.

În general, se apreciază că o carte valoroasă pentru copii se poate citi, cu egal interes, atât la trei și la nouăzeci de ani. Această aserțiune eludează însă specificul literaturii destinate celor mici. Psihologia caracteristică vârstei, fondul apercipitiv al cititorului, experiența lui de viață, inteligența și imaginația lui se cer respectate cu strictețe de către autor. În caz contrar, rezultatul se înscrie în rândul rebuturilor. Cărți mediocre, anoste, edulcorate, biblice melodramatice sau pretins umoristice, se mai scriu încă și editurile le mai publică, cititorii întârzie nedumeriți asupra paginilor lor.

Dificilă în fond, ca și umorul de calitate, literatura adresată celor mici pretinde multă măiestrie, lent, și, nu în ultimul rând, respect pentru cel ce citește. Asocierea firească a veseliei, a glumei cu țelpeciunea, integrarea perfectă în structura operii a moralei sau a cunoștințelor noi, într-o formulă simplă, concisă, atrăgătoare, și fără indoială, artistică, merită să recunoaștem, nu numai atenția, dar și sima noastră. Timpul, o știm cu toții, înlocuiește, artă, vremelnicul nostru discernământ. Conjuncturalul, falsul, aleatoriul cad în uitare, pe când autenticul se decantează ferm. Însă micul cititor citește, um și aici, iar scriitorul lui reflectă varii aspecte ale universului specific copilăriei. Opiniile, sugestiile critice ar deveni prețioase ghiduri. Mai ales pentru unii scriitori, tentați, în tăcerea ce le înconjură operele, să se grăbească, să ofere tiparului lucrări incerte, de o valoare artistică îndoielnică, arînd un raționalism inutil sau o morală superficială. Dacă autorul mai poate uita că micul lector nu părăsi cartea imediat ce aceasta îl va plictisi, criticul are datoria să intervină prompt. Adesea reacționând în discuție exemplul edificator al clasicilor literaturii noastre sau ai literaturii universale. Farsucul, puritatea, prospețimea, naturalitatea operelor privesc pentru cei mici de Eminescu, Creangă, Argheș sau Defoe, Swift, Andersen, Dickens, Twain etc., ptivează, încântă și azi. Mai mult chiar, modalitățile artistice nu numai că seduc cititorul, dar îi pot converti intuiția artistică într-un gust sigur, suau, rafinat. Editorii noștri dovedesc un interes deosebit pentru reeditarea clasicilor în ediții frumoase, ilustrate în diverse stiluri (se vede aici grija artistului plastic pentru cultivarea gustului estetic al celor). Și cărțile acestea, cărțile îndrăgite ale copilăriei, cum ar fi basmele lui Ispirescu (ultimei ediții — Editura „Ion Creangă”, 1972 — i-am reproșat în trecut lipsa unui glosar). „Vrăjitorul din Oz” de L. Frank Baum, „Baronul Münchhausen” de G. August Bürger, poveștile fraților Grimm, sau vulturile purtând semnătura lui J. Verne, s-au epuizat relativ repede. Unele dintre ele atât de repede încât nici nu prea au fost văzute prin librării. „Peripeții- Alisei în lumea oglinzilor” (Ed. „Ion Creangă”, 1971), „Miki Maus și ciinele Pluto” sau „Donald la Polul Sud” de Walt Disney (Editura Tineretului, 1966), basmele lui W. Hauff, sînt doar câteva dintre lucrările asupra cărora ar trebui să se îndrepte din nou atenția editorilor.

Să admitem deci că în cazul așa zisei literaturii tradiționale pentru copii, intervenția criticului nu ar fi neapărat necesară. Dar aparițiile editoriale inedite, cărțile contemporane reamintesc absența cuvîntului criticului. De pildă, publicarea unei cărți de excepție, „Cele douăsprezece luni ale visului” (Jordan Chimet, Editura „Ion Creangă”, 1972) a fost puțin discutată. Datorită acestui fapt, poate, „Antologia inocenței” mai poate fi găsită și astăzi, rezemată stingher pe un colț de tonetă. Neopăcunită, „Antologia inocenței” s-a vrut, și a reușit să fie, în cea mai mare parte, „o laudă adusă puterii omenești”, nobleței, candorii, însemne ale avântului din todeauna. O carte a poezilor lumii, prinși în clipa lor de eterni copii. Shakespeare și Molière, Rabelais și Jarry, Rilke și Desnos, Argeș și Creangă sînt doar câteva dintre personalitățile chemate de Jordan Chimet să celebreze momentele copilăriei. Reproduse după picturi ale lui Picasso, Paul Klee, Chagall, Tonizza, desene de Kafka sau Baudelaire (lista de nume poate continua sonoritățile surprinzătoare), contribuie la crearea atmosferei feerice, de vis. Umorul coexistă în ea mai deplină armonie cu lirismul autentic, într-o simțantă sărbătoare a spiritului. Și totuși, unele gesturi venite din partea criticului ar conduce spre săvîrșirea — într-o viitoare reeditare — fermecării antologiei, unică în literatura lumii.

Apariția romanului pentru copii „Domnișoara Urza” sau a poveștilor Iuliei Hașdeu („Prințesa Fluore”) atrecut neobservată. Schimbările survenite în cei aproape nouăzeci de ani de la scrierea lor îngheresc receptarea și notele lămuritoare ale specialiștilor ar fi fost mai mult ca oricînd justificate. De asemenea, cărți de certă valoare, ale unor autori cunoscuți (Const. Chiriță, Radu Tudoran, Nina Ca-

ssian, Ion Hobana, Mircea Sintimbreanu, Octav Păncu-Iași, Al. Mitru, Gica Iuteș, Al. Popovici etc.) sînt amintite, la apariție, doar de buletinul „Cărți noi” și, uneori, de rubricile de noutăți editoriale din periodice. Un exemplu dintre atîtea: „Cărticica de doi ani” și „Cărticica de trei ani” (Editura „Ion Creangă”, 1970 și 1971) de Constanța Buzea, urmăresc formarea unor prime noțiuni, a bunelor deprinderi la preșcolari. Lirismul reținut, sensibilitatea remarcabilă, aflarea drumului cel mai scurt către înțelegerea celor foarte mici, șlefuirea fiecărui cuvînt, ar fi îndreptățit toate laudele. Dar cine să le aducă?

O examinare atentă a consecințelor regretabilei absențe a criticii literaturii pentru copii va înlătura, sperăm, dezinteresul publicațiilor noastre. Să ajutăm copiii să gîndească, să opteze, să recunoască valorile artistice, să refuze improvizațiile, nu odată prezente în poeziile scurte, în ghicitori sau în textele cărților de colorat. Prin avansarea unor anumite puncte de vedere referitoare la valoarea estetică, la caracterul instructiv-educativ, la universul tematic al acestei literaturii, s-ar elucida dificultățile, nu puține, întîmpinate de scriitorii pentru copii în cursul travaliului lor artistic. Condamnabila inerție a tăcerii de care se face vinovată critica noastră contrastează vădit cu interesul major manifestat în țara noastră pentru continua evoluție intelectuală a celor mari și mici. Tirajele mari, diversitatea colecțiilor, a titlurilor, nenumăratele librării, standuri și tonete cu cărți, întîlnite în cele mai neașteptate locuri, probează cert acest lucru.

Cu atît mai puțin înțelegem neglijarea totală a presei pentru copii de către celelalte periodice. Imbunătățirea revistelor „Arici Pogonici”, „Luminița”, „Cutezătorii” se constată la fiecare număr. Poveștile, legendele, poeziile, reportajele publicate încearcă să cuprindă universul de idei și sentimente propriu copiilor, satisfăcîndu-le, în mare parte, fantezia prodigioasă. Trecutul de glorie al poporului, frumusețile pămîntului nostru, cultivarea respectului pentru muncă, cîste și dreptate revin în fiecare număr. Se mai strecoară însă și producții debitoare sub raportul valorii artistice, compoziții facile conțin vizibil pe mult discutatul specific al vârstei, instabil scut al gratuității, al artificialității lor. Nimeni nu le observă. Poetul, prozatorul, dramaturgul trebuie să devanseze întotdeauna cu puțin vârsta cititorului căruia i se adresează, asigurînd astfel largirea orizontului cultural al copiilor, a vocabularului lor. Totuși importanța prea mare acordată particularităților de vîrstă duce la constituirea și înflorirea așa-zisului stil pueril (sărăcie deliberată a vocabularului, abuz de diminutive etc.), mim puțin convingător al vorbirii celor mici.

Extinderea sferei cunoștințelor copiilor, dezvoltarea sentimentelor lor, a caracterului, a gustului artistic se realizează în primul rînd prin limbaj. (Înainte de a avea o conștiință estetică, înainte de a ști să citească, copilul întîlnește arta cuvîntului). Cultivarea sistematică a intelectului sau a vieții afective necesită utilizarea adecvată a lexicului. Spunînd adecvată, nu ne referim numai la coerența și cursivitate, ci și la expresivitate. Cîteodată se confundă simplitatea, accesibilitatea cu „frustețea” limbajului oral, iar expresivitatea cu aglomerarea de diminutive („face tărăboi”, „coșcoaga copacii”, „s-au tras la căldurică” — Arici Pogonici, nr. 4, 1973). Inspiratele povești ale lui Octav Păncu-Iași, caracterizate prin spontaneitate, lirism, disponibilitate sufletească, umor fin, sau cele ale lui Eugen Barbu, Gica Iuteș, nu reușesc să mascheze prozele sau poeziile anoste, lipsite de o reală ținută artistică, întîlnite uneori în paginile aceluiași număr. Ce efect estetic produce asupra micului cititor bizara alăturare: „... din minuscule laboratoare subterane”... a rodit un trandafir care „... s-a așezat gospodărește?” sau „frunzele dușmane adunau cu egoism” (razele soarelui)? Dar „lumina soarelui năvăli ca o inundație”? (Exemplele sînt altele la întîmplare din cîteva numere ale „Luminiței”).

Stabilirea valorilor estetice, a valorilor instructiv-educative, a universului tematic, a echilibrului dintre literatura pentru copii și universul civilizației moderne (vezi și Tiberiu Utan, „Pe înțelesul copiilor”, *Contemporanul*, nr. 23, 1973) obligă neîntîrziat la o acțiune de modelare, de formare a spiritului critic a viitorului creator sau consumator de artă. Sporadic, în numere festive (1 iunie) apar articole care discută aprins inexistența criticii literaturii pentru copii sau pagini întregi de critică competentă și autorizată („Luceafărul” nr. 42 și 43, 1972, de pildă). Departe de a umple golul existent, aceste manifestări produc rezonanțe doar, amintindu-ni-l. Și urmările se cunosc. Așa cum sublinia și Ion Dodu Bălan în apelul adresat criticilor („Literatura pentru copii și universul civilizației moderne”, *România literară*, nr. 13, 1973), indiferența reprobabilă față de acest sector însemnat al literaturii „ține la adăpost impostura, nontalentul și nonvaloarea”. Demascarea lor e posibilă doar printr-o analiză atentă, eficientă, periodică, a cărților destinate copiilor. Și, întreprinzînd această dificilă acțiune, să ne amintim pentru o clipă un vechi proverb indian: „Arată-mi cum îți educi copiii și îți voi spune ce gînduri ai”.

L. BURDUJA

Henri H. CATARGI :

„Casă la Cefalu”

Albastra călătorie

(continuare în pag. 13)

Amiaza o dedicărilor unui zeu pe care mitologia veche nu-l cunoaște. El se numește, simplu și atît de modern : C.F.R. Oamenii i-au inventat nu numai pe zei, ei au inventat și listele. Pe o astfel de listă m-am înscris cel de al două sute patruzecilea. După un calcul sumar, mi-ar fi venit rîndul cam pe la sfîrșitul lui estival-sezon! Dar oamenii, după ce au inventat listele, s-au dus și ei să se odihnească puțin, fericiți că au făcut o treabă bună. Iar vreo cincizeci, printre care și subsemnatul, au stat la rînd liniștiți și și-au primit porția de tichete...

În ziua a cincea pe Mare apărură urșii polari. Ei veneau și veneau și veneau și cînd să urce pe plajă blana li se topea, trupul li se frîngea, și-abia dacă ajungeau să ne atingă picioarele cu limba lor rece. Nimeni nu mai intra în apă. Salvamarii ridicară steagurile albastre. Seara farul de la Mangalia sărea coarda, cu o ritmicitate mecanică. În holul hotelului puștii francezi, în frunte cu Jean-Marc, parcă vroiau să-i facă concurență.

Următoarele șase zile fură dedicate în exclusivitate Mării. La stînci, unde stau imperturbabili pescarii, apa e verde și miroase a gudron. În stînga se vede stațiunea „Aurora”, zidită parcă din cuburi de zahăr. „Neptun” are alura unei metropole. „Venus” a noastră e mai discretă, dar la fel de atrăgătoare. Începem să ne simțim ca-n familie, începem să ne salutăm, ba chiar se ajunge la mici „confesiuni”, ceea ce fără indoială e un semn că se-apropie sfîrșitul. Șefa grupului francez e ușor intrigată : Marie-Claude, domnișoara aceea cam trecută și care nu salută pe nimeni, a făcut o „cucerire”, se plimbă cu un puști de vreo nouăsprezece ani.

Ultima seară pe plajă. Vîntul suflă cu înverșunare, norii stau gata să se unească cu Marea, limbile urșilor polari sînt de gheață. Plaja e aproape goală. S-a anunțat că la Paris sînt 16 grade, la Belgrad — furtună, la Mamaia o grindină a alungat lumea de pe plajă și a oprit o jumătate de oră circulația. Și atunci apar ei, o tînără pereche. Sînt albi ca blana urșilor polari, cred că nu i-a atins rază de soare anul acesta. Pipăie Marea cu piciorul, îi iau temperatura. Apoi pătrund, întii el, pe urmă ea. Brazdele valurilor se răstoarnă înalte. Ritualul reîncepe.

Ziua în care pleci de la Mare și plouă și încerci bucuria meschină că va ploua tot drumul și deci nu te vei deshidrata de căldură, cînd ai o sansă la mie de a prinde trenul și șansa aceea și se oferă, cînd bei ultimul pepsi în gara Mangalia, trebuie să fim de acord că e un început prea frumos de călătorie și să ai măcar o vagă bănuială că nu va dura. „Ah, dacă n-ar fi copii în compartiment!” — și copii sînt. Am uitat să iau apă, sper să aibă vagon-restaurant”. Către controlorul de bilete : „Unde e vagonul-restaurant, mai în față sau mai în spate?”. Se uită la mine parcă aș fi întrebare unde e Atlantida. „Nu-i. Trenul ăsta are mers de noapte”. Acum mă uit eu la el ca și cum mi-ar fi spus : nu vezi că e eclipsă de soare!? „Da, tovarășe, pentru că pleacă noaptea din Iași!” „Pleacă noaptea, dar merge mai mult ziua”. Argumentul acesta îl descumpănește. Trece pe un teren mai sigur : „Prezentați biletele la control, vă rog!”

Acolo sînt Munții Măcinului. Acolo e magma primordială a fării. Acolo unde cerul pare vărui și cimentul de Medgidia. Și un nume feciorelnic : Fetefști. Un camion trecînd în viteză, ca o diabolică moară de praf. Dar Traian-Sat? Stăm de treizeci de minute în Traian-Sat. Zboară vești contradictorii / Se-ntretăie știrile..., dar nimic nu este „oficial”. Controlorii parcă s-au volatilizat. „E ceva cu locomotiva...” Cîneva îngroașă vestea : „N-avem locomotivă!” „Să punem mîna de la mîna și să cumpărăm o locomotivă...” Ne ajunge din urmă un „personal” de Galați, pleacă mai departe. S-au făcut 40 de minute întîrziere. „Mămico, ce are locomotiva?”. „S-a defectat și ea, dragă...” „Hai s-o lepalăm!”

La ora unu zero cinci, exact după douăsprezece ore de la plecare — ce simetrie! — citim albastrele și sentimentalele noastre litere : I A Ș I. O jumătate de tramvai este luată cu asalt de cîteva sute de bronzați. „Taxi, hei taxi!”

Înregistrarea încă de la începutul secolului nostru a unor semnale radio de origine necunoscută, observarea și filmarea repetată în atmosfera terestră și apoi în spațiul cosmic a unor ciudate obiecte de zbor mereu neidentificate, cât și înregistrarea pe bandă magnetică a unor imagini de televiziune care de fapt nu au fost emise nici o dată de pe pământ, au antrent creptarea pe savenții lumii spre cercetarea a ceea ce pare a fi astăzi cea mai captivantă problemă a științei moderne: căutarea vieții, a inteligenței extraterestre. Dar dacă în deceniile anterioare o astfel de temă era considerată ca ficțiune sau ca subiect destinat în mod special literaturii fantastice, de mai bine de zece ani această ipoteză a devenit o preocupare profundă atît pentru specialiști, cît și pentru factorii care răspund de progresul continuu al concepțiilor umane.

Exprimări asupra „pluralității lumilor în univers” au fost consemnate de fapt și în antichitate, ca și în evul mediu; în epoca modernă ele au devenit însă din ce în ce mai frecvente, ultimul deceniu aducînd consacrarea științifică a acestei stranii probleme. Prima confruntare de opinii a avut loc la National Radio Observatory (centrul american al cercetării radioastronomice) de la Green Bank, în anul 1961. Somitîvi de renume mondial (prof. Melvin Calvin — laureat Nobel —, dr. O. Struve, G. Cocconi, Ph. Morrison, Su-Shu-Huang și alții) au analizat atît rezultatele cercetărilor întreprinse în cadrul „Proiectului Osma”, cît și aspectele fundamentale ale temei. Cu această ocazie, s-a aflat că dr. F. Drake (coordonatorul „proiectului” în cercare încă de la începutul anului 1960 să detecteze cu ajutorul giganticului radiotelescop de la Green Bank, eventuale semnale organizate emise de civilizații din Galaxie. Tîmp de cîteva luni, omul de știință american „ascultase” zona stelelor Epsilon Eridani și Tau Ceti care ar avea sisteme planetare similare cu cel al Soarelui nostru; la început, încercările s-au efectuat pe lungimea de undă de 21 cm — a hidrogenului —, bînuindu-se că orice civilizație avansată cunoaște faptul că această substanță este cea mai răspîndită în spațiu și că astfel ar putea fi utilizată drept etalon universal. Era desigur o ipoteză; s-a fi fost aplicată oare și de către specialiștii altor lumi, sau poate aceștia găsiseră alte soluții mai bune?

Discuțiile purtate, au fost în final s-a elaborat și faimoasa ecuație matematică de la Green Bank:

$$N = R + fp \cdot ne \cdot fl \cdot fc \cdot L$$

Prin introducerea în relație a celor mai reduse valori ale parametrilor, se obține a putea exista cel puțin $N=40$ forme de viață inteligentă; la valori medii ale acestora, numărul posibilităților crește brusc la sute de mii, la milioane...

Dar nu a trecut mult timp și iată că savanții sovietici au trecut la rîndul lor la discuții similare. La consfătuirea unională ținută în anul 1964 la centrul astronomic de la Biurakan (R.S.S. Armenia), modul de abordare a problemei existenței altor civilizații în Galaxie și a contactului cu acestea, a fost de-a dreptul uimitor. Astfel, de exemplu, astrofizicianul N. Kardașov (din Moscova) a susținut în mod documentat necesitatea de a se trece în primul rînd la cercetarea civilizațiilor cu mult mai dezvoltate, care ar deține performanțe științifice și tehnice superioare celor obținute de omenirea terestră în etapa contemporană. Omul de știință sovietic considera că acestea ar putea fi capabile să trimită semnale extrem de puternice, în mod continuu și în toate direcțiile, fapt pentru noi pămînteni nu este încă de conceput; dar chiar mai mult, emițătoarele respective nu ar fi legate numai de o anumită

Civilizații în Galaxie

lungime de undă, ele trebuind să ofere domenii multiple de frecvențe, favorabile unor bune legături interstelare.

Concluziile consfătuirii unionale de la Biurakan s-au materializat în anul următor (1965) într-un program complex de studii; în afară de obiectivele ce urmau a fi realizate în continuare de către oamenii de știință sovietici, acesta mai propunea și organizarea în comun cu alte state a unor ample cercetări, bazate pe o diviziune internațională a activităților. Ca un prim pas, s-a propus în acest sens organizarea unei consfătuiri internaționale a specialiștilor. Programul respectiv a fost înaintat apoi Uniunii Astronomice Internaționale.

Unul din cei mai activi susținători ai acestei acțiuni, care avea să capete peste cîteva ani un caracter de problemă mondială, a fost profesorul Rudolf Pesek (președintele comisiei pentru astronomică a Academiei de Științe din Cehoslovacia); acesta s-a exprimat în mod repetat asupra necesității demarării unor cercetări ample pentru contactarea altor civilizații galactice. În acest scop, el nu ezită să afirme: „Cred că situația este presantă”. Denumirea de „Programul CETI” (Comunicarea cu inteligența extraterestră) dată de el întregii acțiuni avea să fie însușită ulterior de către toate statele care au organizat pe parcurs astfel de cercetări.

Dar în timp ce în Uniunea Sovietică omul de știință prof. V. Troițki prelua din partea Academiei de Științe a U.R.S.S., sarcina de a conduce programul sovietic de cercetări asupra civilizațiilor extraterestre, în Anglia un alt mare savant făcea cunoscut în public fapte uimitoare. Astfel, la începutul anului 1968, sir Bernard Lovell — coordonatorul centrului de radioastronomie al Angliei (de la Jodrell Bank) — se exprima în mod categoric asupra existenței vieții pe alte corpuri cerești: „nu mai pot exista dubii... în ultimii doi ani, oameni de știință de înaltă calificare din lumea întregă au ajuns la această părere, în timp ce înainte erau sceptici în această privință”.

A urmat apoi „CETI 1971” — simpozionul internațional consacrat civilizațiilor extraterestre —, organizat de Academia de Științe a U.R.S.S. la același mare observator astronomic de la Biurakan. Au participat laureați Nobel, savanți și specialiști din diferite țări (prof. Ch. Townes — S.U.A., Fr. Crik — Anglia, acad. S.V. Ambarțumian, I. Sklovski, L. Ghinsburg — U.R.S.S., și alții). Părerile exprimate se bazau acum pe primele cercetări și analize efectuate în mod științific, timp de cîteva ani. Printre multiplele comunicări prezentate, dr. N. Kardașov a susținut discuții prima clasificare științifică a civilizațiilor extraterestre; în acest

sens, el propunea ca element fundamental de referință al dezvoltării tehnologice, însăși deznivelul global de energie la nivel planetar. Clasificarea evidenția trei categorii distincte de civilizații:

— tipul 1: civilizații similare cu cea de pe Pământ; consumul de energie ar fi de ordinul a 4×10^{12} joule/sec. sau 4×10^{12} Watt.

— tipul 2: civilizații care au cucerit și organizat propriul sistem solar; consumul ar fi de 4×10^{26} Watt.

— tipul 3: civilizații care au cucerit galaxia; consumul de energie s-ar ridica la 4×10^{37} Watt. Acestea s-ar afla grupate către nucleul Galaxiei (unde sistemele solare par a fi cele mai vechi) și ar folosi în dezvoltarea lor o serie de legi fizice care nouă nu ne sînt cunoscute încă... Poate că unele din cele mai bune exemple în acest sens ar fi însăși quasarii, acele stele care radiază energii fantastice în cadrul unor procese fizice neînțelese pînă în prezent; pentru dr. Kardașov, ca de altfel și pentru I. Sklovski — profesorul său —, quasarii ar putea fi foarte bune niște stele artificiale...

Dezvoltînd aspectul energetic ca factor comparativ, prezentat de astrofizicianul Kardașov, profesorul american Dyson constata la rîndul său că cea mai mare parte a energiei consumate de către o civilizație este radiată de fapt în spațiu, în spectrul caloric. Pe această cale, s-ar putea depista probabil, într-o manieră mai simplă, acele corpuri cerești care emană radiații infraroșii artificiale și respectiv acelea care sînt lăcașurile neștiute ale vieții inteligente ce se află în Galaxie. Ideea este desigur foarte interesantă, dar va impune o cercetare deosebit de migăloasă, dat fiind faptul că în Galaxia noastră se apreciază existența a circa 100 de miliarde de stele, fără a mai vorbi și de planetele acestora...

Dar discuțiile purtate între savanți la Biurakan au analizat în mod complex și metodele ce ar permite înregistrarea comunicărilor provenite din spațiul galactic, cît și felul în care civilizația terestră și-ar putea semnala prezența cosmică. Remarcîndu-se faptul că după consfătuirea de la Green Bank din 1961 s-au transmis în spațiu prin radiotelescopul acestui centru (timp de cîteva ani) semnale radio conținînd teorema lui Pitagora și relația energiei a lui Einstein, s-a propus continuarea acestui gen de acțiuni prin intermediul celor mai mari radiotelescoape din lume. (În curînd se vor putea emite astfel de semnale pînă la distanțe de 10 kilo-parseci, în urma amplificării marelui radiotelescop din Arecibo-Porto Rico; în prezent, acesta poate emite pînă la 2 kilo-parseci). Cel mai grandios proiect în acest sens, a fost expus de prof. B. Olivier (de la Universitatea Stanford — S.U.A.), care a propus realizarea unei antene uriașe întinsă pe o mare suprafață și care ar trebui să fie constituită din cupele a 10.000 de radiotelescoape mai mici (cu diametre de cîte 20—30 metri).

Importantele descoperiri asupra proceselor care se produc în spațiul galactic și care conduc la răspîndirea mult mai amplă a substanțelor ce generează materie vie („Cronica” din 25. 05. 1973), cît și însăși constatarea diferitelor manifestări inteligente în acest spațiu, au condus astfel la formarea unui nou domeniu de cercetare științifică. Dezvoltarea acestui domeniu va oferi desigur, în mod treptat, una din cele mai fantastice realizări ale științei umane: CETI — comunicarea cu alte civilizații, cu inteligența evoluată, din Galaxie.

Florin GHEORGHIȚĂ

TOP „CRONICA”

SECȚIA ROMÂNĂ

1. Pastorală (N. Brandes) — Roșu și Negru; 2. Fabula veche (A. Mandy) — Mihaela Mihai și Sergiu Mandy; 3. Ieri și azi (C. Ionescu) — Grup '73; 4. Pescărușul — Savoy; 5. O Maelun (M. Saftiu) — Marcela Saftiu și T. Cosma; 6. Dacă ai ghici (M. Pîslaru) — Margareta Pîslaru; 7. Balada omului căzut din vis (D. Dubinciu) — Dionisie Dubinciu; 8. Flori de zăpadă — Grup A; 9. Inserare (D. Mîndrîlă) — Aura Urziceanu; 10. Rapsodii de toamnă — Dentes.

SECȚIA STRĂINĂ

1. Silvia's Mother (Mama Silviei) — Dr. Hook & Medicine Show; 2. Sunrise (Răsărit de soare) — Uriah Heep; 3. Heart of Stone (Inimă de piatră) — Kenny; 4. Rain, rain, rain (Ploaie, ploaie, ploaie) — Simon Butterfly; 5. Mexico — Les Humphries Singers; 6. Barriera în sole (Bariera soarelui) — Fausto Leali; 7. Frankenstein — Edgar Winter Group; 8. Dans Paris au velo (Cu bicicleta prin Paris) — Joe Dassin; 9. Do You Wanna Touch Me? Oh, Yeah! (Vei dori să mă atingi? O, da!) — Gary Glitter; 10. Daniel — Elton John.

PROFIL — AURA URZICEANU

Apariția manierei „Scat” a dat jazzului o turnură spectaculoasă. Vocea umană concurează cu șanse egale virtuozitatea instrumentelor, ambitusul vocal se mărește atîngînd limite incredibile, vocea fiind tratată ca un adevărat instrument.

Aura Urziceanu este o apariție cu totul remarcabilă în cadrul acestei maniere interpretative.

Aura Urziceanu, cum îi se spune în țările în care a concertat, și-a început studiile muzicale la școala populară de artă din București, remarcîndu-se la radio și T.V. Surprinzător a fost faptul că deși glasul ei are toate atributele unei voci de factură clasică, ea s-a simțit atrasă spre muzica de jazz. Urmează o serie de turnee în străinătate, soldate cu succese răsunătoare, cum a fost turneul întreprins în Uniunea Sovietică.

În 1970, cu prilejul unui turneu în Canada este remarcată de Ella Fitzgerald în compania căreia apare într-un spectacol T.V. Iată un disc opinii criticii canadiene din această perioadă: „Am ascultat și am văzut o serie de talente din toată lumea, dar de mult publicul canadian nu a fost captivat de un talent atît de senzațional și de incomparabil ca cel al Aurei Urziceanu”.

În 1971 debutează în S.U.A. cu un spectacol de nightclub în care a avut șansa să fie ascultată de Duke Ellington care, entuziasmat de calitățile ei muzicale, afirma că nu peste mult timp Aura Urziceanu va deveni cea mai bună cîntăreață de jazz din lume. Această afirmație e întregită de angajarea cîntăreței în faimoasa orchestra de jazz condusă de D. Ellington pe o perioadă de cinci ani.

Stilul ei jazzistic în interpretare, pe care nu-l părăsește nici atunci cînd abordează muzica ușoară, fantezia improvizatorică, swing-ul demn de învidiat, acuratețea și justetea atacului, registrul foarte larg au permis Aurei Urziceanu abordarea cu ușurință a tuturor stilurilor de jazz actual. Complicatele piese de be-bop ale lui C. Parker din anii '40 sînt la fel de ușor abordate ca și free-jazzul cîntat alături de J. Răducanu. Excelează în bosanove („Carcovod” — A. C. Jobim). Spre deosebire de marile cîntărețe de jazz ca E. Fitzgerald care excellează în swing, sau Sarah Vaughan care excellează în instrumental-be-bop și care se lasă mai greu antrenată în celelalte stiluri jazzistice, Aura abordează cu dezinvoltură orice stil. Ușurința cu care se adaptează diverselor genuri muzicale e demonstrată și de cîștigarea Cupei Europei alături de M. Mihai și A. Andreescu, precum și de cîștigarea Cupei Intercontinentale la Knoke, bătîndu-i pe americani cu propriile lor arme (soul-ul și blues-ul).

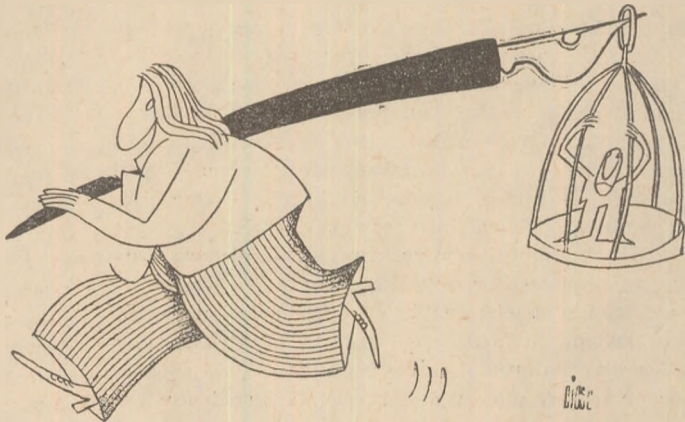
Plasarea definitivă a Aurei Urziceanu pe orbita stelelor din lumea jazzului s-a făcut prin participarea ei la festivalul de la Newport — 1972 și 1973.

Amintim în încheiere, cîteva din piesele care au consacrat-o: „Air Mail Special” (Benny Goodman), „The Shadow of Your Smile”, „Take Five” (Paul Desmond), „The Girl From Ipanema” (A. C. Jobim), „De ieri pînă azi” (L. Profeta), „E adevărat” (H. Mălineanu), „Ionel Ionelule” (Cl. Romano), „Jocul țambalelor” (J. Răducanu), „Something” (din repertoriul grupului Beatles).

Lucian HANGANU
Eugen GOLGOȚIU

TOP „Cronica”

5

exigență și responsabilitate

Intr-un articol din *Contemporanul*, nr. 32, (v. Editorul — om politic), directorul editurii *Minerva*, Aurel Martin, dezbatte câteva idei foarte actuale și de reținut privind rolul editorului de astăzi în viața social-politică a țării. Aurel Martin scoate în evidență semnificațiile actului editorial, necesitatea tipăririi unor cărți de valoare; glosează foarte judicios asupra metamorfozei gustului cititorului de azi, remarcă rolul hotărâtor care-i revine editorului ca om politic în promovarea unei literaturi realiste, de valoare. Un bun editor este un „arhitect și un constructor al culturii. Un ghidator chemat să depisteze, în numele idealului, direcțiile de dezvoltare ale acestuia, să înfrumusețeze prin opțiunile sale conștiințele receptoare, să contribuie activ la procesul instaurării unui regim al valorilor”. Toate acestea reclamă formularea și respectarea unui program editorial distinct. Editorul de azi, notează Aurel Martin, trebuie să respingă mediocritatea, concesiile, impostura, promovind și susținând manuscrise care să răspundă timpului nostru. Apelul lui Aurel Martin către o mai mare responsabilitate în promovarea creației literare originale de către editorii de astăzi, este un apel adresat conștiinței socialiste în acțiunea refuzului mediocrității, producțiilor minore. Ideile acestea ar putea deveni tema unor discuții mai largi privind raportul dintre editor-critic literar-public.

egalitate

Perseverență și neiertătoare, Ecaterina Oproiu radiografiază condiția femeii cu o rară finețe și precizie. În numerele 30, 31 și 32 ale *Contemporanului*, E. O. interviează amical oameni mulțumiți de rosturile existenței lor, oameni pentru care o navetă zilnică de treizeci de kilometri se bucură de calificativul „mică”; oameni pentru care activitatea cotidiană se desfășoară între orele 6 și 24-2, iar divertismentul, așa cum îl înțelege și îl dorește fiecare, se rezumă la câteva ore într-un an întreg; oameni pentru care satisfacția deplină înseamnă îndeplinirea tuturor obligațiilor, chiar dacă sunt foarte grele sau foarte plictisitoare. Marile adevăruri ne parvin într-o formă simplă și lapidară. Melania, deșteaptă fără să o știe, urcând „dealul înțelegerii”, în timp ce „stringe finul pe deal”, ne-o dovedește încă o dată, atunci când discută controversata egalitate: „În muncă nu e egală (femeia, n.n.). În greutate nu e egală. În legi e egală”. Din fericire, cazul „tovarășei proculoare”, se pare că ar proba contrariul. Dar subtextul demonstrează elocvent ceea ce era de demonstrat.

Urăm succes deplin ziaristului și scriitorului (pină și gramatica favorizează masculinul!). Ecaterina Oproiu în blindele și șocantele dezvăluiri întreprinse!

ceramica la dalles

Olarii vilceni, meșteri vestiți de milenii și creatori de stiluri precum cel al Hurezului, își expun podoabele roatelor de amestecat lutul în prestigioasele săli de la Dalles. Și iată că expoziția lor nu contrastează ca ținută cu tot ce, obișnuit, Dalles oferă. Dimpotrivă. Ceramica vilceană demonstrează încă o dată virtuțile acestei arte strămilene, pe care o aducem de la Daci, roata ou tălpicioși fiind preluată de ei din civilizațiile Asiei minore.

Intr-o țară în care așezările cele mai de jos, coborând pînă în neoliticul cucutenian, ne oferă podoabe de lut ars; în care dealurile ascund cahle cu stema Moldovei și a țării Ro-

mânești, — arta aceasta continuă a se afla la mare preț. Să nu uităm că vin amatori de la mii de kilometri spre a cumpăra vase de la bătrînul rădăuțean Colibaba, de la Marginea Deleni, de la Tansa, și că olarii noștri reușesc să transfere lutului smălțuit toate frumusețile cadrului în care trăim.

Olarii vilceni au pus bazele unei asociații, menite a le apăra nu atât meșteșugul cât autenticitatea artei. Ce au de spus ceramiștii moldoveni? La Suceava a început organizarea unui muzeu al ceramicii din Moldova. Acolo vor fi prezente, cu specificul respectiv, toate centrele cunoscute. Dar, nu se pare că pentru a ajunge în muzeu, un asemenea centru trebuie ajutat și să se dezvolte ferit de influențele niavelatoare.

oarecum inconsecvență

Incadrîndu-se, în general, remarcabilului profesionalism cu care ne-a obișnuit, ultimul număr al revistei *Steaua* (nr. 14, 1973) ne propune interesante articole de istorie și critică literară. „Debutul lui Eugen Barbu” (Emil Manu) va contribui cu certitudine la elucidarea semnificațiilor operei acestui scriitor de către cercetătorii literari; „G. Călinescu și literatura nouă” (T. Tihan) însumează notații asupra activității de cronicar literar, prezent în actualitatea artistică, a marelui nostru critic. Semnalăm de asemenea studiul de referință „Noul roman și ipostazele personajului”, la sfîrșitul căruia Romul Munteanu afirmă: „Anularea totală a personajului și a intrigiilor ar însemna, de fapt, însăși moartea romanului”.

Cronica literară, marcată de obiectivitatea densă a causticului Virgil Ardeleanu, poeziile purtînd semnătura lui Ioan Alexandru, Ștefan Aug. Doinas, Dan Mutașcu, stau, din nefericire, în vecinătatea regretabilă a unor proze scurte, surprinzătoare prin alăturarea nonsalant anapoda a cuvintelor („Homo faber” și „Răzbușarea” de Valentin Șerbu). Să nu fim acuzați de neînțelegerea alurei satirice a textelor. Dar atunci cînd un covor este „atîrnat pe parchet”, iar eroul „încearcă să-și scormonească memoria”, fie-ne îngăduit să rămînem nedumeriți și la sensurile ascunse ale „murdăriei morale”!

întrecerea fanfarelor

Vasluiul, capitală militară a lui Ștefan și leagăn de eroism de la Podul Înalt pînă la Penes Curcanul, cultivă din vechime muzica amplă a fanfarelor. În ultimii ani, destule formații vasluene au urcat pe podium ca premiate și au susținut concerte înregistrate pe discuri, devenind astfel cunoscute în întreaga țară. E firesc deci ca acest județ să înscrie printre acțiunile sale și Festivalul fanfarelor, ajuns acum la cea de a III-a ediție.

Și în această primă duminică de august au răsănat pe străzile orașului renăscut nu una, nu două, ci aproape 29 de fanfare, deschizînd festivalul și concursul. Pe estradele din oraș și din eringul Brodoc au intrat în concurs 18 formații din județ, luptînd pentru clasificarea 1973: cea mai bună fanfară a județului Vaslui, cei mai buni soliști.

În afară de concurs, au fost prezente fanfare din alte județe, venite la sărbătoarea sonorităților generoase. Cîntecul

lor bărbătesc, cu ecouri puternice în codrii seculari, au înviorat o dată mai mult orașul aflat în totală schimbare la față. O manifestare care a adunat la Vaslui tot soarele lui august, reflectat în alăturările vibrante.

concurs anual

Primim de la Editura Eminescu: „În dorința de a stimula dramaturgia originală, crearea unor piese cu un puternic mesaj social militant, Editura Eminescu lansează, începînd din anul 1974, un concurs anual de piese de teatru cu o tematică patriotică și revoluționară.”

Editura Eminescu își propune să contribuie astfel la realizarea unui repertoriu dramatic național bogat în semnificații, străbătut de un puternic suflu patriotic, repertoriu menit să înfățișeze la un înalt nivel artistic elanul revoluționar al întregului nostru popor, angajat în marea operă de construcție a socialismului. Piese prezentate la concurs vor contura figurile luminoase ale unor activiști de partid, ale unor muncitori și țărani care ne oferă prin întreaga lor existență pusă în slujba celor mai nobile idealuri sociale și umane o pildă vie de abnegație, de înaltă conduită morală și cetățenească, de dăruire pentru cauza partidului, a întregului popor, în lupta pentru triumful noului, a normelor eticii și echității socialiste. Prin traiectoria pe care o vor parcurge, asemenea personaje vor configura dimensiunile prefacerilor înnoitoare din viața și din conștiința oamenilor, vor sublinia entuziasmul și spiritul creator al maselor, mobilizate de partid în lupta pentru construirea societății socialiste multilateral dezvoltate.

În același timp, concursul urmărește să promoveze piese inspirate din lupta plină de abnegație dusă de-a lungul deceniilor de clasa muncitoare — luptă ridicată pe un plan superior de către avangarda sa revoluționară, Partidul Comunist Român — piese dedicate unor figuri exemplare de eroi ai clasei noastre muncitoare care și-au jertfit viața idealurilor înaintate ale poporului.

Aducînd în prim plan chipul unor personalități de seamă

ale istoriei poporului român, a căror existență s-a contopit cu năzuințele maselor și ale căror fapte vor rămîne ca o pildă vie peste veacuri, piesele prezentate la concurs sînt menite să contribuie la formarea omului nou, la educarea lui în spiritul unei înalte conștiințe revoluționare, la afirmarea în viață a eticii comuniste. Ele vor aduce o contribuție importantă la dezvoltarea dragostei neîfămurite față de marile înfăptuiri obținute de oamenii muncii conduși de partidul comunist, față de idealurile socialismului și comunismului, față de tradițiile glorioase ale clasei noastre muncitoare, ale poporului român.”

Regulamentul concursului a fost dat publicității. Nu ne rămîne decît să salutăm această nouă inițiativă a Editurii Eminescu, o casă a cărții activă și constant prezentă în viața noastră spirituală.

noutăți editoriale

Dintr-o bogată producție de carte aparținînd Editurii Univers semnalăm câteva noi apariții intrate recent în librării. Din literatura sovietică: volumul de povestiri *Glasuri în liniște* de Viktor Lihonosov (în românește de Iulian Neacșu și Mihai Chebeleu), romanele: *Al cincilea ștreang* de Vasil Bikov (traducere de Ioanichie Olteanu și Rodica Șiperco), *Nihilistul* de Stepan Kravinski (în românește de Nicolae D. Gane, prefață de Tamara Gane) și *Volga pe trece* de Aritiom Vesiolii (în românește de Leonid Dimov).

Literatura italiană, atît cea clasică, cît și cea modernă este bine reprezentată de scriitorii ca: Emilio Cecchi: *Pești roșii* (în românește de Petru Creția), Raffaello Bignetti: *Pescărușul albastru* (traducere de H.R. Radian, cuvînt înainte de Rodica Locusteanu), Giorgio Bassani: *Bitlanul* (traducere și cuvînt înainte de Florian Potra) și Teresa Maria Moriglioni-Drăgan: *Poeme* (în românește de Ilie Constantin, cuvînt înainte de Romul Munteanu). Sectorul de critică și teorie literară este reprezentat de autori ca: Miguel de Unamuno (*Viața lui Don Quijote și Sancho*), B. Tomașevski (Te-

oria literaturii. Poetica), Traian Herseni (*Sociologia literaturii*), Venera Antonescu (*Esențe antice în configurații moderne*) și George Hanganu (*Interferențe și peisaje literare franceze*). Mai reținem și alte titluri: Fr. Dürrenmatt: *Frank al cincilea* (în românește de Alexandru Alcalay), Julian Kawalec: *Dansul crețului. Caut casă* (în românește de Olga Zaicik), W. Raabe: *Cronica Uliței Vrăbiilor* (în românește de Constantin Streia, prefață de Hertha Perez), Ernesto Sabato: *Despre eroi și morminte* (în românește de Aurel Covaci, cuvînt înainte de Dărie Novăceanu), Alvaro de la Iglesia: *Tradiții cubaneze* (traducere, note și prefață de Dan Munteanu), Elias Canetti: *Orbirea* (traducere și prefață de Mihai Isbășescu) etc.

N. IRIMESCU

„putna, apă curgătoare”

Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Vrancea prin Centrul de îndrumare a creației populare și mișcării artistice de masă, a editat recent, o culegere de folclor muzical semnată de profesorii focșaneni Nicolae Jurjiu și Ionică Dumitrache. Rod al unei intense munci de culegători, cartea reprezintă un evident act de cultură, valorificînd științific o parte din bogatele resurse ale folclorului muzical vrancean.

Culegerea de cîntece intitulată simbolic „Putna, apă curgătoare” se circumscrie preocupărilor actuale atît de necesare, de valorificare și integrare a culturii folclorice în spiritualitatea românească contemporană. Lucrarea înmănușează creații venind din timpuri mai îndepărtate sau mai apropiate, aparținînd unor genuri și specii felurite — lirice și epice. Ea cîștigă prin interes și prin aceea că melodiile au fost adunate dintr-o zonă folclorică mai puțin cercetată și cunoscută (sub aspectul folclorului muzical), zonă cu adînci referințe mioritice și istorice, tînuite de așezările răspîndite în cotul carpatin al Vrancei. Între florile acestui buchet de cîntec de viață nouă, de doine, cîntec de nuntă, de joc, a fost culeasă într-o nouă variantă și o floare aparte — „Miorița” — capodoperă a culturii noastre populare. Fie și numai pentru această bijuterie a creației spiritului popular românesc, lucrarea capătă valoare și interes.

DUMITRU COARCA

SPORT

ÎNALTA SOCIETATE ALBĂ

Echipa de tenis a României a demonstrat ceva mult mai important decît calificarea în sine. A demonstrat perpetuarea la noi a acestui sport, nu oricum, nu îndoielnic, nu tirîș — ci la nivelul superlativ al competițiilor.

Asta dă o senzație de plenitudine, ceea ce ne face bine tuturor.

Cîștigînd și în fața lui Metreveli et comp., am recîștigat de fapt în întregime galonul de autoritate care părea că se destramă la un moment dat. Ne menținem statutul de mare putere a tenisului, nu conjunctural, nu protejați de șansă, nu colecșiți de victorie — ci logic, printr-o desăvîrșită logică a succesiunii și a valorii.

Hai deți să ne entuziasmăm de rezultat. Hai deți să stăm cu creionul în mină și să desenăm cifrele încă palpitate ale scorului. Hai deți să ne punem comprese reci pe inimă, parcă așa se procedează, pentru a modera surplusul cardiac atît de evident la sfîrșitul săptămîinii trecute. Dar hai deți să ne și gîndim că noua formulă a echipei de tenis românești a lansat nume, a lansat aceste nume în cel mai serios înțeles al cuvîntului. Numele lui Oviți sau al lui Santei, după ultimile meciuri din Cupa Davis, au ajuns să circule la bursa sportului mondial. Sînt sigur că în clipa aceasta jocul lor este discutat, analizat, raportat, inclus sau exclus curentelor și așa mai departe. Sînt iarăși sigur că viitorii adversari ai lui Oviți și Santei meditează oarecum asupra apariției acestor doi români aproape necunoscuți care, în dreapta și în stînga clasicului Năstase, au ciudata idee de a nu lăsa tenisul românesc să părăsească înalta societate albă și

mai au ciudatul obicei de a nu prea suporta complexe și de a cîștiga exact atunci cînd e nevoie.

Santei? O prezență acidă, un impertinent al fileului, un tip cu zvîcniri oportune și cu un pronunțat cult al lui Năstase. A cucerit repede tribunele pentru că are nerv și pentru că are în el ceva adolescentin și nealterat.

Oviți? O mașină diabolică de scos adversarii din fire și din formă, un îndrîjit care nu se sgarcește cu timpul și care, pare-se, are frumosul destin de a puncta decisiv. Cînd lumea îl purta pe brațe după victoria hotărîtoare asupra lui Kukulia, ceva mă face să cred că Oviți alcătuia de-acum schema mingilor sale lungi și viclene cu care să surpe sistemul nervos al americanilor.

Hai deți să ne vorbim acum despre Năstase. El e în Olimp, zeu în toată regula, cu altare și credincioși, cu surisuri și minii înspăimîntătoare. Să privim în stînga și în dreapta lui, spre Oviți și spre Santei, și să mai gustăm încă o dată din senzația de plenitudine pe care o dă valoarea colectivă.

S-ar putea ca în ediția aceasta a Cupei Davis să ne oprim aici. Gloria noastră nu va fi cu mult mai mică. Sîntem totuși sus, foarte sus. Și cred că vom fi întotdeauna sus, pentru că iată, cresc copiii care au desenat pe toate străzile, strîmb și cu cretă, însemnele nobile și albe ale Wimbledon-ului.

Dar dacă în ediția aceasta a Cupei Davis nu ne vom opri aici? Gîndul îmi dă fiori.

BRECK

Apollinaire și pictorii cubiști

Marie și Jean DELAPERRIERE

„Și eu sînt pictor“.
Titlul unei culegeri de ideograme lirice care trebuiau să apară în 1914. Apollinaire lansă un strigăt. Strigăt de triumf dar și de provocare și revendicare totodată. Apollinaire poetul, legat intim în cercurile pictorilor, traducea astfel invidia, aproape gelozia sa față de pictori.

Intr-un tablou, totul apare imediat: culori, forme, contraste, armonii, toate acestea se oferă fără efort, și mai ales: dintr-o singură privire. A îmbrășa un întreg, a cuprinde o operă în totalitatea sa, fără a trece prin poarta îngustă a limbajului — linear, succesiv, discontinuu: himeră obsedindu-l pe Apollinaire într-o manieră cu atât mai apăsătoare cu cît pictorii cubiști nu se așteptaseră să cuprindă cuvîntul și litera.

Încă din 1910, Braque introdusese literele într-o natură moartă; el repetă experiența în 1911 cu o pînă intitulată „Portughezul“ (Le Portugais). Ca plus al valorii lor decorative literele subliniază caracterul bi-dimensional al tabloului. Ele capătă astfel o pură valoare picturală. Dar poezii? Nu puteau oare la rîndul lor să împrumute anumite moduri de expresie picturală? Este ceea ce va decide Apollinaire să facă preocupat deja de mai mult timp, de problema raportului între poem, ilustrarea și impresia sa: „Vrăjitorul în putrezire“ (l'Enchanteur pourrissant), publicat în 1908, ilustrat de către Derain, **Bestiarul** (le Bestiaire) ilustrat de Dufy în 1911. Apollinaire vrea ca de acum înainte să depășească această colaborare între poet și pictor, pentru a se face pictor el însuși.

Cubismul

Spre 1912 se manifestă cu strălucire și fecunditate colaborarea care s-a instaurat între poeți și pictori. Parte poeți: Apollinaire, Jacob și Reverdy, parte pictori: Picasso, Braque, Gris, Delaunay, și încă alții, toți uniți în jurul „cubismului“, născuți odată cu celebrele **Domnișoare de la Avignon** ale lui Picasso în 1907, cu toate că cuvîntul nu va fi inventat decît un an mai tîrziu. Loc de întîlnire: le Bateau-Lavoir la Montmartre. Expun în Salonul Independenților. Apollinaire, critic de artă și conferențiar, se face purtătorul lor de cuvînt. Acesta nu este unul din cele mai mici merite ale lui Apollinaire, de a fi presimțit întreaga noutate a cubismului și de a fi descoperit în acesta o artă profundă în acord cu timpul său.

Noutate, căci era vorba de o artă cerebrală uzitînd două procedee: de o parte fragmentarea obiectului și de cealaltă concretizarea și materializarea spațiului. Conform tradiției, spațiul era redat prin perspectivă și la Courbet, de exemplu, se poate evalua aproape în centimetri distanța care separă două obiecte. Braque, din contră, va dori să picteze distanța însăși, să dea sentimentul unei plenitudini plastice asigurate pînă atunci de sculptură. Aceste forme de a reda spațiul împrejurul obiectului au dus la Braque la o fuziune a obiectului și a spațiului într-o țesătură continuă de mici planuri fluide care se interpătrund. Dar să-l lăsăm pe Apollinaire să vorbească: „Braque nu datează mai nimic la ceea ce-l înconjoară. Spiritul lui a provocat, voluntar, amurgul realității, și iată că se elaborează în mod plastic în el însuși o renaștere universală“.

Dar „Amurgul realității“ nu înseamnă respingerea realismului. Apollinaire, din contra, subliniază caracterul realist al cubismului în măsura în care el își trage sursa de inspirație dintr-un adevăr situat dincolo de aparență. Iată cum descrie el actul creației la Picasso: „Imitînd planurile pentru a reprezenta volumele, Picasso dă diverselor elemente care compun obiectele o înșiruire atît de completă și atît de pătrunzătoare încît ele nu iau deloc figură de obiecte datorită străduinței spectatorilor care le percep cu greu simultaneitatea, și avînd totuși în vedere însuși aranjamentul lor. Este această artă mai profundă decît elevată? Ea nu trece deloc dincolo de observația naturii și acționează asupra noastră la fel de familiar ca și ea“.

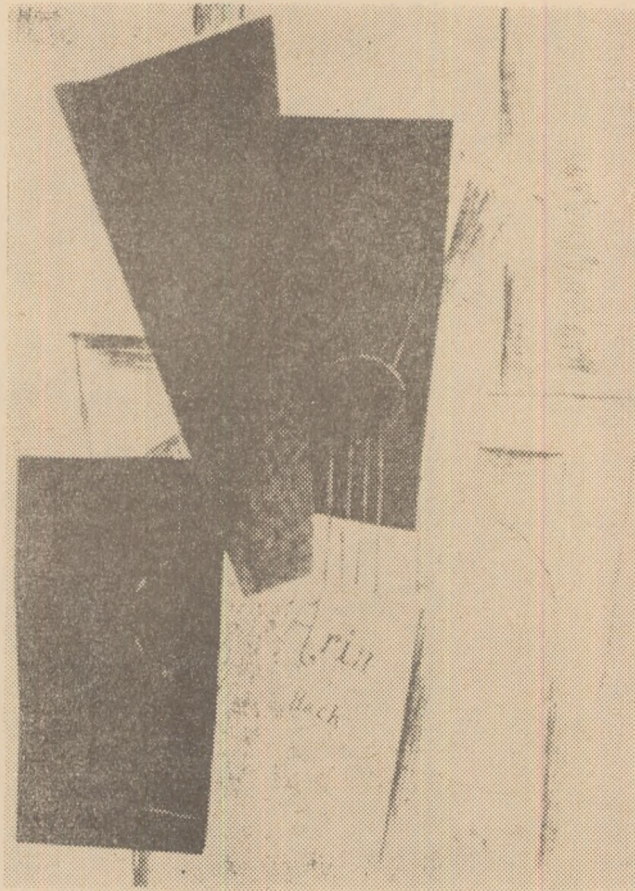
Această dorință de a percepe realitatea și de a o stăpîni încită, de asemenea, pe poeți. Barzun, unul dintre cei mai celebri teoreticieni literari ai epocii, lansează în 1913, un veritabil imbold poezilor: „Dacă, la apropierea de această schimbare pe care totul o anunță, poetul (...) în loc de a transcrie treptat prin receptorul spiritului său continuu toate impulsurile, toate pasiunile, toate prezențele, toate forțele acestei vieți și acestui univers le-ar transporta **simultan**, așa cum el le percepe prin toate simțurile sale, conform celei mai admirabile dintre realități, poate în locul unei culegeri de poezie metrică, ne-ar da un organism complet, o creație vie: un poem“. Apollinaire și prietenii săi poeți practicaseră deja acest simultaneism, element esențial al cubismului atît literar cît și pictural.

Cubismul a fost, de asemenea, o artă în profund acord cu epoca sa, o epocă care se voia constructivă în domeniul tehnic și artistic — și întotdeauna cu entuziasm. Aceste cuvinte rostite în 1921 de către Paul Dermée cuprind în inima lor, reînnoirea acestor ani dinaintea războiului: „O mare epocă tocmai începe, căci toate formele de activitate umană se organizează în sfîrșit conform aceluiași principiu. Spiritul de construcție și de sinteză de ordine și voință conștientă care se manifestă din nou, nu este mai puțin indispensabil, să se știe, artelor și literelor ca și științelor pure sau aplicate, sau filozofiei. Noi vrem să spunem cu tărie că spiritul constructiv este tot atît de necesar pentru a crea un tablou ca și pentru a construi un pod“. De această necesitate, instinctiv, Apollinaire nu se îndoiește nici o dată cu toată aparența sa fantezie. Sensibil la nevoile și minunile timpului său, el nu putea scăpa prilejului de a face să treacă și în poezie principiile și descoperirile pictorilor cubiști. Totodată, aspectului constructiv el dorește să-i asocieze dinamismul și să regăsească astfel tendința spre cubism a lui Picasso și orfismul lui Delaunay. Astfel sînt bazele pe care și va fonda Apollinaire cău-tările.

Tehnicile picturale și poezie

1913: un an important pentru Apollinaire. Este-tica ocupă primul loc al preocupărilor sale. El face să

apară în martie **Pictorii cubiști** (Les peintres cubistes), **Meditații estetice** (Méditations esthétiques) și în iunie **Manifestul Antitradității futuriste** (le Manifeste de l'Antitradition futuriste). Tot în 1913, din analitic, cubismul devine sintetic și orfismul își face apariția prin Delaunay. Punct de sosire pentru Apollinaire care publică **Alcooluri** (Alcools). 1913 este, de asemenea, punct de plecare întrucît **Caligramele** sale apărute cinci ani mai tîrziu își vor datora în mare parte existența acestor meditații și contactelor cu pictorii cubiști. Să nu uităm nici că anul 1913 trăiește și nașterea primei cărți „simultană“ datorată colaborării lui Blaise Cendrars și Sonia Delaunay: **Proza Transsiberianului** (Le Prose du Transsibérien).

BRAQUE :

„Aria de Bach“

În acest climat, în acest curent care se manifestă acum, se poate vorbi de așa-numita „poezie cubistă“. Într-adevăr, noile posibilități care se deschideau pictorilor moderni, îl atrăgeau și pe Apollinaire poetul: „Să citești dintr-o singură privire întregul unui poem ca un dirijor care citește dintr-o dată notele suprapuse pe partitură, cum se văd dintr-o dată elementele plastice și imprimate ale unui afiș“. Ambiția sa era de a reda lumea așa cum o făcuseră pictorii cubiști. Dar a imita o tehnică nu înseamnă a o împrumuta: trebuia ca poetul să caute să adapteze tehnicile picturale mijloacelor proprii poeziei, pictura și poezia împărțindu-și respectiv categoriile de spațiu și timp. Astfel, la fel ca și pictorii cubiști care voiau să surprindă dintr-o dată mai multe aspecte succesive ale aceluiași obiect și de a-l reconstitui în timp, poezia va căuta să realizeze simultaneitatea spațială. La originea poemului **Zone** (Zonă) se găsește în parte entuziasmul lui Apollinaire pentru Delaunay și Leger și propria sa căutare spre o estetică poetică analogă cu a lor. S-ar putea face, schematizînd, un „tablou de echivalențe“ între mijloacele picturale și procedeele poetice din **Zonc**: juxtapunerea versurilor fără legătură logică corespunzînd formațiilor de elemente izolate, distrugerea perspectivelor temporale prin folosirea unui prezent continuu și tehnica colajului suprimînd perspectiva spațială la pictori; în alternanța rapidă a lui „eu“ și „tu“ s-ar putea vedea echivalentul prezentării diferitelor fețe ale unui obiect. Pe deasupra, suprimarea punctuației pare să vizeze expresia unei realități mai omogene, a unei unități paralele, aceeași pe care o prezenta Braque în tablourile sale unde obiectul cu mii de fațete se unește cu spațiul.

Totuși, această primă încercare de adaptare la poezie a tehnicilor picturale nu-l va mulțumi pe Apollinaire. Desfășurarea lineară a gândirii rămîne pentru el un obstacol de care va dori să se elibereze în culegerea sa de ideograme lirice. Autorul este aici în același timp poet și pictor. Deja presa, panourile publicitare și afișele îl făcuseră pe Apollinaire să se gîndească la rolul scrierii în perceperea mesajului poetic. În **Alcooluri** absența punctuației dădea cuvintelor o polivalență care nu se lovea decît de barierele sintactice. Decizînd să meargă încă mai departe, Apollinaire voia să arate că o nouă dispoziție tipografică obligă la o lectură diferită. Figurative, aceste „caligrame“ solicită privirea înainte de a invita la pătunderea textului. Alte „caligrame“ se organizează urmînd importanța cuvintelor, izbucnînd în majuscule ca mari irscripții de afiș sau estompîndu-se într-un desen sinuos. De atunci, modul de lectură tradițional devenea imposibil: poemul se descompunea în maniera obiectului cubist. El se dispersa în numeroase elemente care urmau să se aranjeze apoi conform legii proprii poemului. O altă consecință: lectura cu voce tare a acestor poeme nu era de conceput. Este adevărat, căci lectura vizuală privează limbajul de o parte a funcției sale poetice, și aceasta pentru că aceste „caligrame“ suprapun mijloacele picturale procedeele poetice. Apollinaire își dă bine seama de acest fapt și nu se oprește la aceste încercări spectaculare. Ținta sa era de a parveni la o poezie în care limbajul însuși să fie atins în valoarea sa semantică.

În românește de Lucian COSTACHE

glob

AMERICA LATINĂ

Lupta pentru întărirea suveranității naționale și independenței economice constituie o coordonată principală a procesului revoluționar, innoitor, care cuprinde în prezent America Latină. Milioane de latino-americani se străduiesc să lichideze structuri social-economice învechite, în timp ce monopolurile internaționale, dimpotrivă, caută, prin toate mijloacele, să le păstreze.

Americii Latine îi sînt proprii forme diferite de lichidare a vechilor relații: este suficient să amintim revoluția cubaneză, victoria Frontului Unității Populare din Chile, programul guvernului progresist din Peru. Actuala etapă a mișcării de eliberare se caracterizează prin acțiuni importante ale clasei muncitoare asupra diverselor sectoare ale vieții sociale latino-americane, prin creșterea conștiinței politice a maselor de pe întregul continent.

Calitativ, noua situație este favorabilă în prezent și prin faptul că oamenii muncii de la oraș și sate constituie 50 milioane din totalul locuitorilor, ceea ce reprezintă mai mult de jumătate din populația activă de pe continent. Mișcarea muncitorească din America Latină se prezintă astăzi ca o forță politică influentă, organizată. Avangarda ei, partidele comuniste și muncitorești, se bucură de o influență crescîndă în rîndul maselor. A dobîndit putere și aliatul firesc al proletariatului — țărăniimea. Pretutindeni răsună chemarea: „Pămîntul este al celor care-l lucrează!“.

Lupta proletariatului latino-american capătă noi proporții. În țările continentului se desfășoară 30—50 la sută din grevele întregii lumi capitaliste. Numărul total al greviștilor este un indicator foarte important al conflictelor încordate între muncă și capital. Totuși numai ele nu dau o imagine deplină a direcțiilor și scopurilor luptei greviste. În condițiile Americii Latine este foarte important faptul că aproape toți oamenii muncii se manifestă hotărît împotriva imperialismului, deoarece ei muncesc în întreprinderile care aparțin monopolurilor în special americane.

O tendință specifică a luptelor muncitorești din America Latină o constituie faptul că la acestea iau parte în afară de comuniști, socialiști, cercuri progresiste ale clerului. Crește numărul partizanilor marilor coaliții populare. Dobîndirea suveranității naționale și a independenței economice, lichidarea dominației monopolurilor străine, realizarea marilor transformări social-economice, acestea sînt principalele revendicări ale organizațiilor de masă din țările Americii Latine.

Un loc deosebit în lupta de eliberare de pe continent este deținut de manifestările de masă pentru apărarea bogățiilor naționale, împotriva jefuirii lor de către imperialiști. Politica de naționalizare, aplicată în Chile de guvernul Allende, a readus în proprietatea statului cuprul, fierul, oțelul, salpetrul, cărbunele, petrolul; 16 bănci comerciale private, atît chiliene, cît și străine, au fost trecute în patrimoniul statului, asigurîndu-i acestuia controlul asupra a 90 la sută din întregul sistem național bancar. Naționalizările au fost însoțite de alcătuirea unor planuri de dezvoltare a economiei naționale. Industria cuprului, în urma investițiilor în valoare de 100 milioane de escudos, va trebui să-și mărească producția la 1.300.000 tone pînă în 1976. Rezultatele nu s-au lăsat așteptate. Producția a cinci mari mine de cupru naționalizate a crescut în 1972 cu 4 la sută față de anul 1971.

Procesul de preluare a avuțiilor naturale din minile monopolurilor străine, care are loc în Peru, un exemplu fiind naționalizarea societății „International Petroleum Company“, trecerea în proprietatea statului ecuadorian a hidrocarburilor, naționalizarea băncilor străine din Uruguay, controlul statului mexican asupra producției de sulf și în altă ordine „mexicanizarea“ companiei miniere „Cananca“, producătoare de cupru, precum și alte măsuri, toate acestea se înscriu, indiferent de țară, în aceeași mare categorie a luptei pentru independența economică.

Hotărîrile luate în ultimul timp de unele țări latino-americane, fie că este vorba de naționalizări, controlul beneficiilor, impunerea unei participații cu peste 50 la sută la acțiunile companiilor sau fixarea prețurilor la materiile prime, au declanșat furia monopolurilor occidentale.

Demontarea în secret a utilajelor și transferarea lor în străinătate, instituirea embargoului asupra vînzării în diverse țări a materiilor prime provenind din țările furnizoare, reducerea producției de petrol, oțel, cărbune, în țările unde încă nu au fost naționalizate companiile occidentale, ieftinirea prețului pe tona de metal pe piața vest-europeană sau americană, sînt numai cîteva forme prin care monopolurile caută să frîneze voința popoarelor latino-americane de a-și stăpîni propriile bogății.

Împotriva acestor acțiuni se ridică cercurile largi ale opiniei publice din America Latină, o serie de guverne, hotărîte să facă totul pentru a asigura dezvoltarea independentă și suverană a țărilor lor, în scopul micșorării decalajului economic față de statele dezvoltate, pentru bunăstarea și prosperitatea popoarelor de la sud de Rio Grande.

Radu SIMIONESCU

CRONICA

săptămînal politic, social, cultural

Redactor șef: LIVIU LEONTE
Redactori șefi adjuncți: ANDI ANDRIEȘ, N. BARBU
Secretar general de redacție: ȘTEFAN OPREA

în colaborare cu redacția:

AL. ANDRIEȘCU, CONST. CIOPRAGA, ION CREANGA,
AL. DIMA, IULIE GRĂMĂDĂ, DAN HATMANU, MIRCEA
RADU IACOBAN, GAVRIL ISTRATE, GORGE LESNEA,
P. MILCOMETE, CR. SIMIONESCU, CORNELIU STURZU,
CORNELIU ȘTEFANACHE, NICOLAE TAȘOMIR.

Prezentarea grafică: VALER MITRU